

Hea Kodanik

EMSLi ajakiri kodanikuühiskonnast

nr 4 (62)

sügis
2014

Konkreetsed teod
ja uutmoodi mõtted

SIIM SIKKUT
 Riigikantselei
 strategiabüroo nõunik

Tehnoloogia aitab uutmoodi teha

Erakogu

Kui kuidagi ei saa, siis kuidagi ikka saab, nagu öeldakse. Reeglina tuleb siis uutmoodi proovida, et asi õnnestuks.

Gerd Kanter käis sportlaseteed teistest erinevalt ja jõudis (vastu mõnegi ootusi) olümpiakullani. Apple oli varjusurmas, kuni Steve Jobs juhiks naastes ta uudsete toodetega maailma väärtuslikumaks ettevõtteks muutis. Metsaalused olid ammu prügised olnud ja neid ka koristada püütud, kuni Teeme Ära raames (vähemalt mõneks ajaks) Eesti korda tehti.

Need on tuntud näiteid, et teistmoodi tegijaid saadab edu. Samas on sarnaseid ja paremaidki kogemusi meil kõigil oma elust ja ümbert: kuidas kasvõi väikeste uuendustega on enda ja teiste käekäik, oma kodukoht ja ühiskond paremaks saanud.

Mõneti on kogu meie Eesti edu uuenduslikkuse vili. Et 1,3 miljoniga väikeriik suudab toimida täiemõdulise riigina ja veel vägagi edukalt ja tunnustatult – see on maailmas haruldane. Oleme selleni jõudnud kõva töö ning uutlaadi ideede ja tegudega, nii oma majanduse ja ühiskonna pööramisel kui ka riigi ülesehitamisel.

Julged katsetused ja hilisem teadlik

suund e-riigi poole on üks neid tegureid, miks vaatamata väiksusele suures määrgus hästi hakkama saame. Teeme info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendite abil teistega võrreldes oma piiratud ressurssidest hoolimata rohkem ära. Nii riigiaparaadis kui ka ettevõtetes ja kodudes. Selleks pidime ja peame jätkuvalt tehnoloogiat julgelt ja uuenduslikult enda kasuks tööle rakendama.

Ületamist vajavaid proovikive ja lahendamist vajavaid murekohti on Eestis ja ammugi maailmas veel rohkelt. Seega on uuenduslike tegudegi jaoks ruumi küll ja veel. Uuendusi on tegelikult ka väga vaja, et vanadest kändudest viimaks ometi üle saada. Samas tuleb ka tärkavate muredega toime tulla, enne kui nad liiga suureks kasvavad.

Vabakonnal ja headel kodanikel on siin tähtis roll – kui suunate oma aktiivsuse loovalt ja usinalt uutlaadi lahenduste väljamõtlemisele ja ellurakendamisele. Kui näiteks eestkostehendusena pörkate samade murede otsa üha ja uuesti, on see märk, et senisel moel jätkamine ei saa sihile viia. Kui kohaliku aktivistina tahate enda kodukanti muuta, proovige asi teistsugusel moel ette võtta. Tulemused peak-

sid tulema heas mõttes üllatavad.

Olgu öeldud, et uutmoodi tegemine ei pea olema raketiteadus. Ka edukas teiste järeleproovitu rakendamine on väga hea ja sageli paremgi veel, kui ise nullist püsimine. Uuenduslik on kõik, mis on enda alal seni rakendamata ehk just enda tegemistes uudsenä kasutusele saab võetud – isegi kui kuskil mujal juba leiutatud ja kasutusel. Eesti e-edu üks tugitalasid ID-kaart oli näiteks soomlastel juba varemgi olemas, võtsime neilt ta üle.

E-Eestis tasub uuendusteks kindlasti otsida abijõudu eriti tehnoloogiast. Me kõik oleme infotehnoloogia võimaluste kasutamises nutikad, vähemalt oma eraelus ja riigiga toimetustes. Olgem siis ka oma tööde korraldamisel! Kasvõi Praxise värsket tulevikuraport annab head nõu, kuidas vabakond saaks IKT-lahendusi oma kasuks rohkem ja paremini rakendada.

Mõjusaimad uudsed vabakonna lahendused on e-Eestis üha enam infotehnoloogia abil sündinud, teostatud ja levinud – alates prügi koristamisest Teeme Ära raames kuni kaasava poliitika tegemiseni Rahvakogus. Sellised uuendused murra- vad ka laia maailma muutma, andes lisa- jõudu (E-)Eesti eduloole.

Ole hea kodanik ka oma lemmiktegevusega!

Eestis on tuhandeid vabaühendusi, kes punuvad oma väikest asja teha. Hobiklubid-külaseltsid, etlejad või käsitöölised, seiklejad ja ekstremistid. Pole neil pistmist huvikaitsega ega avalike teenustegagi, ning keegi ei ootagi seda. Aga nad kõik võiksid mõelda endast kui kodanike ühendustest, mitte vaid kui näiteks hobiklubist, kes ei tegele “suurte asjadega”.

Kodanikuühendus ei tähenda üldse seda, et tuleb käia parlamendikomisjonides seaduseelnõudes oma arvamust ütlemas või Euroopa Komisjonile petitsioone kirjutada. Täitsa vabalt saab olla hea kodanik ka oma mõnuses seltskonnas lemmiktegevust jätkates.

Näiteks kui tehakse käsitööd, siis on nüüd õige aeg kududa sooje kindaid-sokke või õmmelda lapitekke talveks valmistuvatele ukrainlastele või Eesti lastekodulastele. Kui MTÜ põhitegevuseks on rahvatants, võib käia oma tantse näitamas laste- või vanadekodus või integratsiooni mõttes leida mõne teise kultuuri rahvatantsijad ja nendega esinemisi, kogemusi või tantse vahetada. Motoklubi või jalgrattapordiklubi saab käia koolides-lasteaedades oma sõiduriistu näitamas ja lastele ohutust liiklemisest rääkida. Kartograafid saavad teha kodukoha pargis-metsas väikese orienteerumisraja. Loodusvaatlejad või matkaklubi võtku sappa lähima kooli lapsed ja viigu nad rabamatkale või tehku kooli juurde üldse “seiklusring” ja pakkugu lastele kolmapäeviti võimalust lõkke peal teed teha, ilma tikkudeta lõket süüdata või põdrapabulaid uurida – ilma nutiseadmeteta seejuures. Tegelete millega tahes, tehke üks ühine kappide puhastus ja viige enda kasutuna seisev hea kraam abivajajatele, keda Eestis on ju rohkem, kui meile tegelikult meeldiks. Sünnipäevapeod pidage varjupaigakoeri jalutades või küpsetage üheskoos midagi kodutute varjupaigale kingiks.

Mis peaasi, ärge olge passiivsed. Ei ole ju nii, et olete teie oma seltskonnaga ja siis on kõik need teised. See on üks meie.

MARI ÖÖ SARV
hea kodanik

Erakogu

Kaanekestnik: Pärtel Eelme

Joonistan, sest see vabastab. Kujutan kõike, mis pähe tuleb ja veider ning olmeliselt naljakas tundub.

Mul on visuaalne huumorimeel. Ma näen peas mingit olukorda ja siis naeran selle üle, aga sõnades ei saa ma seda kunagi nii edasi anda, et see kuulajale põnev tunduks. Niisiis muudan ma selle visuaali joonistades füüsiliseks. Kui mõte muutub komplitseeritumaks, siis jutustan idee koomiksina ja vahel ka animeerin selle.

Samas meeldib mulle ka joonistada teiste pakutud ideedest ajendatult. Oma töödega püüan enda ja kogeja jaoks ümber pöörata arusaamu argitoimetustest ja nähtustest, näidata halvas head ja heas halba, lõõgastada vaatenurkade mitmekesisuse kaudu.

Eelmisel kevadel sain valmis eesti algkooliõpikute kujundust ja tüpograafiat uuriva oma illustratsioonidega trükise, mis oli mu EKA lõputöö.

Mu asju saab vaadata netist <http://p2rtlem.blogspot.com>.

Koostöö on teretulnud, võib vabalt ühendust võtta.

p.eelme@gmail.com

Sisukord

ARVAMUS ..... lk 2-4
Siim Sikkut, Mari Öö Sarv ja Mart Ambur kirjutavad uutmisest ja mõtlemisest.

KAANELUGU ..... lk 8-11
Mari Öö Sarv selgitas välja, kust tuleb sotsiaalne innovatsioon. Lühidalt: vajadusest!

LESIKA ..... lk 12-13
Merlin Sepp selgitab õpikulehekülgedel, et sotsiaalne innovatsioon on lihtsalt ühiste murede lahendamine uutmoodi ja paremini kui varem.

VAHVAD ..... lk 16-19
Kolm vahvat, kes ei kirjuta projekte ega oota, et “keegi ometi midagi teeks”: nad parem lihtsalt teevad.

VÄLISMAA ..... lk 20-21
Bohdan Maslõts: “Ilma kodanikuosaluseta oleks Ukraina kaitsevõime tunduvalt nõrgem”.

ARVAMUSFESTIVAL ..... lk 22-25
Andrei Liimets päris, mis mõtteid Arvamusfestival inimestele pähe istutas.

PÄEVAKAJA ..... lk 26-28
Maris Jõgeva lappab stenogramme ja kaeb, kuis peegeldub Eesti kodanikuühiskonna areng Riigikogu suurest saalist.

NOOR TEGIJA ..... lk 29
Ivan Lavrentjev intervjuueeris väitlus-Nipernaadit Joosep Tiksi.

NÄGU NIME JUURDE ..... lk 30-33
Monika Haukanõmm räägib puuetega inimeste ärkamise ajast ja töövõimereformist.

NÕUANNE ..... lk 34-35
Alari Rammo vaatab otsa maksupiirangutele ja -võimalustele ja leiab, et patt oleks nuriseda.

EMSLI LIIKMED ..... lk 38-39
Eesti Skautide Ühing kasvatab häid kodanikke läbi seikluste.

KOGEMUS ..... lk 40-43
Martin A. Noorkõiv kirjutab, kuidas Tartus uutmist tehakse; ELF ja Pagulasabi pihivad peaga vastu seina jooksmisest.

Hea Kodanik on Eesti ainus perioodiline kodanikuühiskonna häälekandja, mis ilmub oma eelkäija EMSLi infolehega 1994. aastast hea ilmaga neli korda aastas ja trükiarv on seekord 4000.

Kõik autorid kirjutavad siin vabatahtlikkuse alusel – tuhat tänu sulle- ja pildimeistriteile!

Tekstid valisid ja toimetasid

Mari Õo Sarv | marioeoe@ngo.ee

Alari Rammo | alari@ngo.ee

Kujunduse tegi

Karl-Kristjan Nigesen | karl@nigesen.ee

Keele eest hoolitses

Katrin Kern | kkern@ut.ee

Iga sõna eest vastutab

EMSL MTÜ, Telliskivi 60a, 10412 Kalamaja
664 5077 | info@ngo.ee | www.ngo.ee

ISSN 1736-7263

Internetis loetav www.ngo.ee/heakodanik. **Paberil** leiad ajakirja EMSLi kontorist ja maakondlikest arenduskeskustest. Oma postkasti saab ajakirja **tellida**, kui teatud koguse ja kontaktid heakodanik@ngo.ee. Ajakirja jätkuvalt tasuta ilmumist saab ka **toetada** – www.ngo.ee/toeta.

Hea Kodaniku kirjastamist ja levikut rahastavad **regionaalministri** valitsemisalas siseministeerium ning Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

Trükitud keskkonnateadlikus
trükikojas Ecoprint

441 799
Trükitoode

Hea Kodaniku kirjastamist ja levikut rahastab
Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

SISEMINISTEERIUM

Kodanikuühiskonna
Sihtkapital

KODANIKUÜHISKONNA TOETUSEKS

Erakogu

Iga päev uus jalgratas!

Mitte ükski äriliselt edukaks kujunenud innovaatiline idee, olgu see siis Skype või TransferWise, ei ole algatatud soovist suurt äri teha, vaid on alguse saanud sotsiaalsest vajadusest.

Miks mitte teha seni suhteliselt kitsa seltskonna kasutatud interneti jututoad laiale kasutajaskonnale kättesaadavaks ning lisada ka netikõned – nii sündis Skype. Miks maksta rahvusvaheliste rahaühelkannete puhul teenustasusid pankadele, kui raha liigub liigub pidevalt punktide A ja B vahel nii üht- kui ka teistpidi? Lihtsam ja odavam on maksta raha välja punktis A raha saatjatelt samas punktis raha saajatele, teha sama punktis B ning liigutada punkti A ja B vahel kõigest andmeid – nii sündis TransferWise.

Millegi ootamatult uut moodi tegemine on inimkonna olemise alus. Kuigi tundub, et just praegu “elame muutuste ajal”, siis minu ja usun, et valdava enamiku jaoks on muutuste aeg kestnud kogu elu. Mõnes maailma nurgas on muidugi muutusi soodustavaid tegureid rohkem. Näiteks alates taasiseseisvumisest on eestlased sattunud loodetavasti katkematusse asjade teist moodi tegemise tsükklisse. Teeme midagi

omamoodi, siis vuntsime selle paremaks ja mitte nii, nagu seda on aastakümneid või isegi sadu tehtud kusagil mujal, või, mis veel ahvatlevam, teeme nii, nagu pole üldse kunagi tehtud. Selline mõtteviis aitab meid edasi mitmes mõttes – meil on iga päev huvitav, puudub rutiin ning see aitab meil väikse riigina silma paista.

President Obama ütles oma hiljutise Eesti-visitide ajal: “Ma tuln Eestisse, sest Eesti maadleb endast raskemas kaalukategoorias edukalt.” Enam paremini ei saagi öelda või kui, siis on seda teinud Leon C. Megginson, parafraseerides Charles Darwini: “Ellu ei jää mitte kõige tugevamad liigid ega ka kõige intelligentsemad, vaid need, kes kohanevad muutustega kõige paremini.” Arendades seda mõtet edasi, on selgeimast selgem, et tulevik on nende päralt, kes suudavad ise muutusi toota.

Jalgratast tuleb võimalikult tihti üritada uuesti leiutada!

MART AMBUR

Ettevõtluse auhind 2013 üldvõitja
Kühne + Nagel ASi juhatuse liige,
Aasta ettevõtte 2014 žürii liige

Võimaluste mitmekesisus heategevuses suurendab annetajate hulka

“Seiklejad ja rahvasportlased kui *fundraiserid*”, Hea Kodanik nr 3/2014 lk 14–15

Viimases Heas Kodanikus ilmunud ülevaade Suurbritannias levivatest võimalustest kasutada suuri rahvaspordiüritusi heategevuslike annetuste kogumiseks pani mõtlema: kuivõrd valmis on selliseks lähenemiseks Eesti annetaja?

Estonia teater, Russalka mälestusmärk, allveelaev Lembit, paljud kirikud – kõik need on Eestis ehitatud traditsioonilisel viisil kogutud annetuste toel. Üldiselt on eestimaalane hea annetaja, sellest annavad tunnistust spontaansed annetuste kogumised pärast traagilisi sündmusi, mis puudutavad inimesi emotsionaalselt.

Lähtudes Kodanikuühiskonna Sihtkapitali ja Siseministeeriumi tellitud analüüsi tulemustest (aasta 2009 kohta), mille põhjal on Eestis annetajate osakaal ca 5,4% elanikkonnast ja sama näitaja Suurbritannias

on 56%, on selge, et meil on väga palju arenguruumi. Selleks et annetamine oleks meie igapäevase mõtteviisi ja käitumise osa, peame annetamist kindlasti rohkem väärtustama ja kindel on see, et selleks kulub märkimisväärselt aega.

Uutele heategevuslikele ettevõtmistele on meie inimesed tegelikult üsna avatud. Ameerikast alguse saanud jääpange kampaania ALSi haigete toetuseks, milles inimesed end jäise veega üle kallavad ning annetuse teevad, on ju Eestis saanud väga suure tähelepanu osaliseks.

Kui vaadata suurte rahvaspordiürituste pakutavate võimaluste poole, siis tegelikult me selles suunas juba liigume: kontoriinimeste Rat Race ja SEB Heateo lastejooks on leidnud juba oma koha.

Ühelt poolt on kindlasti aja küsimus, kui

rahvaspordiga tegelevad inimesed oskavad seostada rahulolu sportliku saavutuse üle meeldiva emotsionaalse laenguga, mida on võimalik saada heategevusse panustades.

Teiselt poolt – peaksime ka annetuste kogujatena maailmas levinud võimalusi nägema ja katsetama. Mida rohkem erinevaid heategevusse panustamise võimalusi välja pakkuda, seda rohkem on inimesi, kelleni nende kaudu on võimalik jõuda.

TIINA PARMASO

Heategevusfond Dharma

Iga samm on heategu

TEEKOND algab alati esimesest sammust, nii ka maraton. Iga samm, mille tee- me, on heategu – eelkõige panus oma tervise hoidmisse, kuid kaudselt ka sääst riigile ehk kodanikele. Samas on liikumise, näiteks maratonijooksu juures veel võimalusi, kuidas ennast ja kogukonda aidata.

Maailma maratone valitsevad tänapäeval enamasti keenialased. Kui keegi võidab mõne maineka jooksu, on kopsakas auhinnaraha (mis kasinates oludes elavate keenialaste jaoks on lausa varandus) mõeldud kogukonnale – perele ja lähedastele, kes aastate jooksul on panustanud jooksja arengusse ja käekäiku. Nende meeste-naiste jaoks on jooksmine väljapääs vaesusest. Kuid see on vaid maailma parimate pärusmaa – nende julgete oma, kes on otsustanud panustada kõik ühele kaardile ning nihutada inimvõimete piire.

Siiski ei pea olema planeedi parim selleks, et jooksmisega teisi abistada. Maailmas pole haruldased suured rahvajooksud, kus kogutakse raha heategevuseks, maratonide n-ö kuldseesse viisikusse kuuluv Londoni maraton on neist ehk eredaim näide. Möödunud

nädalal Berliini maratoni joostes nägin gruppi välimuse järgi suhteliselt tavapäraseid jooksusõpru, kellel olid seljas särigid hukkunud sõbra mälestuseks ning tema lähedaste aitamiseks. Ka Hamburgi on heategevus üks osa jooksuvõistluse identiteedist.

Kodanikuühiskonna areng on viimaste aastatega Eestis üha hoogustunud. Organiseeritud heategevus muutub aina populaarsemaks ning seoses elatusaseme tõusuga on riigil tervikuna ning ka inimesel endal võimalik abivajajaid senisest enam aidata. Riigi poolt vaadatuna oleme teinekord keerulises seisus, kuna häid algatusi on niivõrd palju, et soovitud tuge riigieelarvest, hasartmängumaksust ja kultuurkapitalist kõigile lihtsalt ei jagu, kuigi me püüame aasta-aastalt finantseeringut suurendada. Seega on väga olulisel kohal ka erasektori ja inimeste personaalne toetus.

Tänavuse liikumisaasta jätkuks on paslik mõelda sellele, kuidas meie rahvaspordiüritusi, mis viimase kümne aastaga on läbi teinud uskumatu arengu nii korralduse kvaliteedi, osalejate arvu kui ka uute võistluste poolest, senisest enam ka heategevus-

likel eesmärkidel kasutada. Ehk teisisõnu, kuidas spordiüritustega koguda vahendeid, et aidata neid, kes seda tõesti vajavad. Miks mitte juba peagi algaval suusahooajal teha algust traditsiooniga, kus mingi osa registreerimistasust läheb sihtotstarbeliselt abivajajatele? Osalejal võiks olla võimalus tavaregistreerimise asemel osta kallim pakett, millest saadav raha läheb heategevuseks. Hea meelega annaksin oma panuse.

Näiteks viimasel Tartu suusamaratonil osales kokku ca 8000 spordisõpra, septembris peetud Tallinna maratonil aga ühtekokku ligi 20 000 inimest. Lisame siia juurde veel kümned suuremad rahvaspordiüritused ning kokku saame aukartustäravatava osalejaskonna, kes heategevusvankri ette rakendatuna aitaks parandada paljude Eesti inimeste käekäiku.

LAURI LUIK

Riigikogu kultuurikomisjoni esimees
Eesti Koolispordi Liidu president
parlamendisaadikute maailmameister maratonis

UKRAINA HEAKSI

Head eestimaalased! Kutsume teid üles toetama Ukraina inimesi nende väga rasel hetkel. Ida-Ukraina sõjategevuse tõttu on kodudest pagenud sadu tuhandeid inimesi, kellest 90% moodustavad kõige haavatavamad – lapsed, naised ja vanurid. Kuu aja pärast on saabusmas Ukrainasse talv ja kodusid ilma jäänud inimesed vajavad igakülgset abi: sooje riideid, jaanuseid, ravimeid, tekke, hügieenitarbeid ja teigi toitu. Need inimesed sõltuvad oma ellujäämisest suures osas headest abistajatest. **Aitame neid, kes kõige rohkem meie abi vajavad!**

“Ukraina heaks!” on kolme Eesti vabatahtluse algatus Ukraina sõjapõgenike abistamiseks. Siit leiad MTÜ Eesti Pagulussabi, MTÜ Mondo ja MTÜ Ukraina Kultuurikeskuse tegevused, fotomaterjali ja annetuskontod.

Litu ka meie Facebooki lehele!

Eesti Pagulussabi
 Eesti Pagulussabi
 Eesti Pagulussabi
 Eesti Pagulussabi

SISEPÕGENIKE TOETAMINE LUHANSKI OBLASTIS

MTÜ Mondo

UKRAINA KONFLIKTIS HAAVATUTE ABISTAMINE

MTÜ Ukraina Kultuurikeskus

SISEPÕGENIKE AITAMINE ZAPORIŽJA OBLASTIS

MTÜ Eesti Pagulussabi

Ukraina on päriselt olemas

Sajad tuhanded Ukraina sõjapõgenikud on talve hakul kahtlemata hädas. Nii panid kolm Eesti vabatahtlust kokku kampaania, millega kogutakse annetusi neile, kel kõige rohkem tarvis. Veebilehelt www.ukrainaheaks.ee saad täpselt teada, kuidas su annetus sõjapiirkonda jäänud kodust pagenud naisi-lapsi aitab. Kui raha pole, siis on aitamiseks muidugi veel viise. Rääkige lastega, mis toimub. Võtke vastu Ukrainast külla tulnud sugulased-tuttavad. Saatke seal olijatele sooje tekke ja talveriideid. Minge vabatahtlikuks. Ukraina on päriselt olemas.

Karli Saul / SCANPIX

Su annetus kõlab tuttavalt

Oktoobris kolis seni Swedbanki internetipangas olnud annetuskeskkond “Ma armastan aidata” kodust välja ja asus iseseisvalt elama. Nüüd eraldi veebilehel www.armastanaidata.ee toimivas keskkonnas suheldakse võrdselt kõigi pankade klientidega.

Annetuskeskkonnas olevatele organisatsioonidele on see muidugi hea uudis, samuti on uues keskkonnas annetuste kogujad paremini näha ning annetajail võimalus valida eri tüüpi annetuste vahel. Kõik keskkonnas

olevad organisatsioonid on liitunud ka annetuste kogumise hea tavaga (vt www.ngo.ee/ annetamine).

Samal ajal annetuskeskkonna iseseisvumisega algas heategevusliku telesaate “Su nägu kõlab tuttavalt” kolmas hooaeg. Televaatajaid kutsutakse üles annetama sellele samale heategevuslikule organisatsioonile, mille valib saate võitja. Avasaate võitis Lauri Liiv, kes andis võidusumma 1000 eurot sihtasutusele Kiusamise Vastu.

Margus Ansu / Postimees

Kaasavas eelarvestamises kaotajaid ei ole

Mullu katsetas Tartu linn esimesena Eestis kaasavat eelarvestamist: 140 000 euro investeerimine anti kogu täiega linlaste otsustada – ideekonkursist lõpphääletuseni. Tartlased tegid esimesest katsest järelused, putitasid ja kohandasid oma kaasamist paremaks ja tegid tänavu jälle. Aga mitte ainult – sel sügisel on osa omaenda linna eelarvest ka elvake, kuressaarlaste ja viljandlaste kättes. Statistikud ütlevad, et kaasav eelarvestamine Eestis neljakordistus.

Tartlasi kaasava eelarvestamise juures nõustanud Kristina Reinsalu e-Riigi Akadeemiast tõdes, et sellisest kaasamisest on kasu

hoopis rohkem kui lihtsalt osa “eelarvest rahva käes”. Ta märkis näiteks, et nii mõnigi mullu Tartus esikümnesse jõudnud mõttest on moel või teisel ikkagi teoks saanud. “Ideed on ju olemas ja nüüd oli võimalus need välja öelda. Linnajuhid saavad niimoodi teada, mis valdkondades oleks milliseid tegusid vaja,” nentis Reinsalu.

Elva ja Viljandi järgivad tema sõnul üsna täpselt Tartu skeemi, Kuressaares aga ei juhi protsessi mitte linnavalitsus, vaid volikogu ning arutelud osaluskohtade kujul on samuti teist laadi kui teiste linnade ekspertide kohtumised.

Kooseluseadus ja töövõimereform

Eestlased on jälle tänavatel. Paralleelselt kütavad sel sügisel kirgi kooseluseadus ja töövõimereform, mis kõige otsesemalt puudutavad vahest kumbki kümnendikku elanikkonnast, kuid kaasa räägivad palju rohkemad.

Töövõimereformi puhul nurisevad puuetega inimesed ja nende eest seisjad selle pärast, et pole näha, et seadusandjad tegeleks reformi kõigi tahkudega, mis asjasse puutuvate elu paremaks teeb. Kooseluseaduse osas on aga kõige valjemalt kuuldav nurin selle üle, et seadusandja on eelnõusse kirjutanud kõik huvigrupid, kelle elusid seadus võiks puutuda ja paremaks teha.

Ootame, et kui parlamendisadikud tõstavad lauale teema või lausa seaduseelnõu, siis ei jäeta seda rahva emotsioonide kätte pillutada, vaid antakse asja kohta asjalikku infot ja veetakse sisukat debatti, kuid see on seekord kaasamise käigus tegemata jäänud. Töövõimereformist loe lähemalt lk 30.

Riigikogu liikmed rääkisid kodanikuühiskonnast

16. septembril kogunesid rahvasaadikud kolmest komisjonist Riigikogu konverentsisaali, et valmistuda peagi saabuvaks kodanikuühiskonna teemaliseks suure saali aruteluks.

Kolm inimest vabakonnast – Maris Jõgeva, Jaan Aps ja Annika Uudelepp – ei olnud kitsid oma mõtteid jagama: räägiti muutustest osalemises, millega peaks kaasamisel ja koostöös arvestama; sotsiaalsetest ettevõtetest ning sellest, kuidas riik toetab ja võiks toetada vabaühendusi ja nende võimekust. Nõustuti, et kodanikuühiskond on saanud suuremaks ja valmis koostöös riigiga rohkemaks, kuid erimeelsusele jäädi selles, kas vabaühenduste riigieelarvest rahastamine on piisavalt läbipaistev ja eesmärgistatud.

Erik Peinar

Rawpixelimages | Dreamstime.com

Kuhu küll ... demokraatia jäi?

Ungaris, mis oli kunagi eeskujuks kõigile idabloki arenevatele kodanikuühiskondadele, süüdistab valitsus vabaühendusi ning nende rahastajaid poliitikasse sekkumises, korraldab kontorites läbiotsimisi ning survestab vabakonda muulgi moel.

Näiteks on valitsuspoliitikale vastanduvatest organisatsioonidest koostatud "must nimekiri", pärsitud on igasugune huvikaitsetöö ning meediatki kontrollib tsensuur. Rünaku-te peamiseks sihiks on korruptsioonivastase võitluse, inimõiguste ja keskkonnakaitsega tegelevad vabaühendused ning Norra/EMP Vabaühenduste Fond.

Septembris pöördusid ligi 1000 Euroopa vabaühendust, sh kümme organisatsiooni Eestist, Euroopa Liidu juhtide poole, et väljendada oma muret ja solidaarsust Ungari vabakonnaga.

Hongkongis on aga tuhanded inimesed tänaval, et seista õiguse eest valida endale ise valitsejad. Poliitikavaatlejad ei usu, et väljastumised muutusteni viivad, aga tunnustada tuleb nende inimeste vaprust ning sõnumi selgust küll.

Eesti Lihasehaigete Seltsile kallati jäätükkidega sülle 100 000 eurot

Ameerikast alanud ja augustikuus üle Eesti sotsiaalmeedia veerenud jää-ämbri kampaania annetati Eesti Lihasehaigete Seltsile (ELS) pisut enam kui 100 000 eurot. Kampaania oli mõeldud lihasehaigust ALS põdevate inimeste toetuseks.

ELSi juhatuse liige Jüri Lehtmetes tunnistab, et ehkki USAs leviv kampaania oli teada, jõudis see Eestisse pisut ootamatult. "Algul tundus, et Eestis läheb kampaania ELSist üldse mööda, kuna asuti hoogsalt annetama vastavalt südamesoovile, mõistmata, et kogu kampaania seisneb ALSile tähelepanu juhtimises. Kuid tänu Eesti Ekspressis ilmunud Uku Kuudi loole, ELSi selgitustööle ja, mis seal salata, annetajate endi uurimistööle jõudis annetuste vool ka Eesti lihasehaigeteeni."

Seltsi kodulehelt võib lugeda, et annetajaid oli 3281, suurim annetus 2000 ja väikseim 0,01 eurot.

"Kuna annetustena tulnud raha ei ole piiratud ajaliste raamidega, näeme suurepäraselt võimalust toetada kaugemale vaatavaid nägemusi, mis aitaksid abivajajaid ka tulevikus," nimetab Lehtmetes ühe mugava erinevuse tähtsajalistest projektirahadest. Nii on plaanis palgata ALSi-haigete nõustaja, kes teeks vajalikku lobitööd seal, kus tarvis, aga ka korraldada suvelaagreid ja toetada abivajajatele abivahendite soetamist. Seltsile on Lehtmetse sõnul saanud ka hulgaliselt koostööpakku-

missi erinevatelt spetsialistidelt.

Oma järelduse sellest, kuidas teadlikkus ühest probleemist plahvatusena üle elanikkonna paiskus ning paari kuuga arvestatava toetussumma tõi, võivad teha kõik vabaühendused, kel häid mõtteid on, kuid tegutsemiseks raha napib. Lehtmetse sõnul liiguvad ka ELSi juhatuse mõtted uute kampaaniate radadel.

Alari Rammo

Eesti Nokiast õnneks enam nii palju ei jahuta kui viie aasta eest. Eks neid ole juba ka: “Teeme ära!” ja Skype on sellised Eesti asjad, mis on maailma tublisti muutnud ja igal kontinendil silmi imestusest pärani ajanud. Eestis kohapeal on imelisi algatusi aga veel ja veel ja veel. Kuidas need sünnivad, uuris **MARI ÖÖ SARV**.

Konkreetsed teod ja uued viisid:

kust tuleb sotsiaalne innovatsioon?

Lugesin kord artiklit Rootsi kooli-õpilaste ettevõtlustunnist. Seal toodi näiteid, mida lapsed on selle õppeaine raames leiutanud, ja mul hakkasid käed külmetama, kui lugesin soojendusega koerarihmahoidjast.

Mul oli hea meel, et üks laps omal nahal tuntud probleemile kohe lahenduse leidis, ja mul tuleb see iga kord meelde, kui keegi pakub lihtsa lahenduse selgele probleemile. Kui üks teismeline tuleb selle peale, et koe-

ra jalutades ei pea su käed külmetama, siis on ju täiesti mõistlik eeldada, et linna, riigi või maailma jagu täiskasvanuid tuleb selle peale, et koolis ei pea lapsi kiusatama, et metsa all ei pea vedelema prügi või et iga-suguste jamade ennetamine on tuhat korda mõistlikum kui hiljem nende lahendamine.

Täiskasvanud algatavad tihtipeale samamoodi just selliseid asju, mis neile ühel või teisel põhjusel isiklikult korda lähevad, aga mitte ainult. See ilmakuulus “Teeme ära!”

algas ju lihtsalt julgest unistajast, kes koltus veel julgema hakkaja inimesega ja jõudis kiiresti kärsitute tegusate kaasamõttele. Suuremaid ja väiksemaid konkreetseid tegusid, mis mure uutmoodi lahendavad, on tegelikult iga nurga peal, igal täiesti oma alguslugu. Esimene tõuge on aga kõigil ühine: miski mure külmetab mu käsi, ja ma pigem otsin sellele lahenduse, kui et jäängi külmetavate kätega seda koera pissitama või teen näo, nagu mul polekski koera.

SPIN: idee Inglismaalt, algatus ja raha ministrilt, teostus vabakonnalt

Üks silmatorkavamaid näiteid uutmoodi algatusest on uuel aastal Eestis alustav spordiprogramm SPIN, mis täidab vähemate võimalustega noorte vaba aja kvaliteetsete jalkatreennidega. SPIN algas nii, et toonane siseminister Ken-Marti Vaher tahtis seni kriiside ja tagajärgedega – politsei, pagunid ja kumminui – tegelenud siseministeriumi häälestada ennetusele ja asus seda häälestust ka valitsuses juurutama.

“Siseminister ja politseijuhid tunnetavad seda valu ühiskonnas kõige rohkem: me näeme narkomaane, perevägivalda, teelt kõrvale kaldumisi ja õigusrikkumisi. Kõik need on ju millegi tagajärjed, aga kuidas neid juba eos ära hoida?” selgitab Vaher ennetuseni viinud loogilist teed. “Kaitse-

2013. aasta riigieelarve läbirääkimistel ennetuseks küsitud poolt miljonit eurot. Enne polnud eelarves sellist ridagi,” meenutab ta head starti.

Liigagi sageli on riigil käed-jalad-rahakott juba tagajärgedega tegelemist täis ja isegi kui arule jõuab ennetuse vajadus kohale, siis rahakott tegudeni naljalt ei jõua. Tihtipeale haarab ennetusideest vähemalt alguses kinni mõni vabaühendus projekti-rahade najal – vt nt süstlavahetus ja MTÜ Convictus, HIV-koolitused ja Terve Eesti SA, Kiusamisvaba Kool. Vaheri väljavõeldud eelarverida aga pidigi riigi algatusel toetama häid vabakonna ideid, mis aitaks vähendada hälbivat käitumist ühiskonnas, eelkõige alaealiste õigusrikkumisi. Ja see

ongi SPINi juures eriline.

Nii läks minister Vaher Inglismaale ja Ameerikasse otsima juba end tõestanud ennetusprogramme, mis aitaks noortel kurssi hoida. Inglismaalt leidis ta Kickzi ja seda Heateo SA nüüd SPINi nime all Eestis juurutabki. Teine suurem ennetustööine algatus oli suur lastevanemate teavitamise kampaania, et kasvatada nende teadlikkust sõltuvustest – alkohol, narkootikumid, tubakas –, õpetada neid lastega sellest rääkima ning tulevikus sõltuvusi ära hoidma. Selle materjali leiab nüüd veebilehelt tarkvanem.ee. “Ühe uimastisõltlase tänavalt kõrvaldamine maksab kümme korda rohkem kui panustamine lastevanemate teavituskampaaniasse, et ta sinna ei jõuaks,” tõdeb eksminister.

Oma Pere: mure kaardistamisest süsteemse lahenduseni

Omamoodi läbimõeldud, strateegiline ja konkreetne algus on MTÜ-l Oma Pere, kelle eesmärk on aidata vanemliku hoolitsuseta lapsi lapsendamise toetamise kaudu, et lapsed saaksid pere ja turvalise keskkonna, mida nad vajavad.

Kuigi Sigrid Petofer oli teinud kümme aastat Haiba lastekodu juhatajana kõik, et sealsetel lastel oleks elu nii hea kui võimalik, tuli ta 2007. aastal töölt ära, sest nägi, et ehkki on teinud laste heaks justkui kõik, jäi midagi alati puudu. "Lastekodus on võimalik teatud piirini luua peremudel, kuid päriselt mitte kunagi. Tahtsin teha midagi, mis annab lapsele suuremad võimalused kasvada toimetulevaks ja õnnelikuks inimeseks. Midagi, millel on vanematest ja kodust ilma jäänud lapsele suurem mõju," meenutab Petofer enda ajendit.

Paar nädalat hiljem helistas talle Hannes Tamjärv küsimusega, mida peaks Eestis tegema pere, kes soovib lapsendada. Teema jõudis koos nende kahega presidendilossi, kuhu Tamjärv oli parasjagu Toomas Hendrik Ilvesega kohtuma minemas ja Petoferi kaasa kutsus. "Kui me olime juba pikalt rääkinud lastekodudest ja sellest, et rohkem lapsi võiks elada peredes, ütles president "No kuulge, tehke

ära!" meenutab Petofer. Nii ta läks: peagi oli tehtud küsitlus asjatundjate hulgas, et probleemid välja selgitada, ning käidud tegevusplaaniga kosjas mitmel suurel lastega tegeval organisatsioonil. Kui kellegi polnud lapsendamisküsimuste jaoks aega, sündis MTÜ Oma Pere.

Aga mis siis, onju. MTÜsid sünnib Eestis iga päev mõnikümend, see ei tähenda veel, et samas tempos ühiskonnaprobleemi lahendataks. Aga Oma Pere lähenes enda südameasjale süstemaatiliselt ja püsivalt: kuidas teha nii, et pered saaksid,

tahaksid ja oskaksid lapsendada? 2007. aastal alustati põhjalikust probleemide kaardistamisest ja ettepanekute sõnastamisest, tänaseks on nõustatud vanemaid kirja teel ja tugigruppides ning korraldatud konverentse. Ehkki Oma Pere eesmärk on aidata lapsi, on ühingu tegevus mõeldud täiskasvanutele, kelle abil saab parandada vanemliku hoolitsuseta laste olukorda.

Kolme aasta eest jõudis Oma Pere uuele tasemele, kui esitas sotsiaalministeeriumile tervikliku kontseptsiooni lapsendamiseelsete ja -järgsete teenuste arendamisest.

Oma Pere meeskond NUKU hooaja avamisel lapsevanematele tarkuseteri jagamas.

MTÜ Oma Pere

Arvamusfestivali võlu: ammu unustatud päris suhtlemine

Eeskuju Arvamusfestivalile leidis Kristi Liiva Visbyst, kus juba paarkümne aastat on Almedaleni pargis peetud sõna-

rokipidu. Seal käib 30 000 inimest ja Liiva unistas, et midagi sellist võiks juhtuda ka Eestis. Talle tundus, et Eesti ühiskonnas

on täpselt Arvamusfestivali-kujuline tühi-mik. Arvestades, et aastaga festivali publik kahekordistus ja Paines sõnarokkinute protsent rahvastikust on sama mis Rootsis, oli tal ilmselt õigus.

"Rootsi ühiskonnas on läbivaks mustriks teemade läbirääkimine ja konsensus otsimine. Otsustusprotsess on kaasav ja riske maandav, ka erasektoris. Arutelu-kultuur on ühiskonnale omane ja kokkusaamised väärtus omaette," seletab Kristi Liiva teda paelunud eeskuju võlu lahti.

Ta seletab, et sellise massdiskussiooni kasu ongi vahetu kohtumine, suhtlemine, kuulamine – just need on väärtused, millest Liiva ekraanistunud Eestis juba puudust tundis. Ning muud tulu peale rääkimise ja kuulamise polegi tema sõnul tarvis Arvamusfestivalist otsida.

Alari Rammo

Kail ja Enrik Vista tulid maale elama omal algatusel. Kail meenutab, kui raske oli uue inimesena vajalikku infot ja inimesi üles leida. Seetõttu otsustas ta “Maale elama” kampaaniast kuuldes, et ka tema vald peaks osalema, ja asus ise ka kampaaniat vedama. Kail oli “Maale elama!” messil Lääne-Nigula valla tutvustaja ja kontaktisik uutele elanikele.

Piret Roosileht

Misso mure: küla jääb tühjaks

Kagu-Eesti valdadest üle Eesti kajanud maale elama meelitamise kampaania sündis maainimeste murest oma külaelu pärast. Algatus pakub tuge ja abi, elukohti ja töökohti Värskas ja Missos neile lastega peredele, kes on valmis end maale sisse seadma.

See, et elu Eesti maapiirkondades hääbub, on tegelikult ju juba päris vana refrään. Maalased nägid Missoski juba 5–6 aasta eest külade arengukava kokku pannes, et kui külas pole kriitilist massi

teenuste tarbijaid, kaovad need ära – kooli, lasteaeda, poodi ja sõpruskondigi ei saa pidada inimtühjas kohas. Kuid mõne küla nendingust arengukavas ei sündinud veel kampaaniat – vajadus oli, aga võimekust mitte, meenutab idee suure kella külge pannud Nopri talu peremees Tiit Niilo.

Väike koht ja inimesi vähe, nii on aktiivsed kodanikud samal ajal ettevõtjad ja valla juhtimise juures ning seepärast on raske öelda, kas “Maale elama” kampa-

nia eestvedaja on kodanik Niilo, ärimees Niilo või vallavolikogu liige Niilo. Selle, et ärimehel oli valda lihtsalt töökäsi vaja, lükkab mees ümber: “Tööandjana pole mul vahet, kas spetsialist tuleb minu juurde naabertalust või naabermaakonnast, ning sellise kampaaniaga ma häid spetsialiste ei leiaks ka. Aga valda on vaja kriitilist massi inimesi, et säiliksid teenused ja sõpruskonnad. Tahan, et mu järglastel oleks ka võimalik siin Missos elada.”

Kuidas ideedest teod saavad?

Päris nii ei käinud asjad isegi siseministril, et temal oli soov, Inglismaal Kickz ja Eestil eelarves raha ja oligi valmis. Vaher mõistis, et riigiparaat on sellise programmi äratgemiseks liiga jäik ja aeglane. “Teistes riikideski on elu näidanud, et vabakonnast on võimalik leida tugev partner, kes suudab idee ka ellu viia ja olla erinevate poolte sidustaja,” põhjendab Vaher. Ta kuulutas välja konkursi, leidmaks programmi vedajat paindlike, innovaatiliste vabaihenduste hulgast. Nüüd on eestindatud Kickz SPINi nime all Heateo SA roolimisel kohe-kohe käivitumas, kaassas on politsei, kohalikud omavalitsused ja jalgpalliliit. Kui katseaasta end õigustab, valgub SPIN kahest pealinna asumist edasi üle Eesti sinna, kuhu tarvis.

KiVa käivitamiseks oli vaja kaht motiveeritud inimest, kes eri põhjustel tundsid, et Eesti koolidesse on suhtlemisõpetust tarvis. Liiva-Raski tandem pakkus selle idee välja Heateo SA-le (jälle!), kes omakorda nõudsid sellele eestvedajat. “Ei piisa ainult ideest, et tehtagu see nüüd ära – vaja on ka võimekat teostajat. Idee ja lahenduse peab leidma kirglik tegija, ja kirge juba tühjalt kohalt ei tekita,” reedab Rask sotsiaalse innovatsiooni salakomponendi. Liiva lisab: “Kõige keerulisem asi on seista selle eest, et käimatõmbajate energiat jagub ka neile, kes algatuse üle võtavad.”

Arvamusfestivalist rääkides on Kristi Liiva küll suures õhinas ja rahul festivaliõhkkonnaga, mis Paides valitses, kuid tunnistab, et lõi ühel hetkel ikkagi põnna, ja kui ta omapäi oluks, oleks festival jäänud Eestis mullu tegemata. “See jõudis minu peas olevast unistusest Paide vallimäele tänu teistele inimestele. Mina käisin ja rääkisin sellest, aga teised arendasid ideed edasi, julgustasid ja olid valmis kampa lööma. Ning kui minul tekkis ühel hetkel tunne, et Eestis on sellise sõnaroki jaoks veel vara, oli idee juba nii kõrgel lennus, et inimesed hakkasid ise uurima, et millal ja kuidas siis tuleb,” meenutab Liiva.

“Maale elama” algatus läks Missos suureks kampaaniaks alles siis, kui teema väikestest küladest vallavolikogu lauale tõsteti. “Küladege seadsime eesmärgiks majandustegevuse, töökohtade ja oma näo säilitamise ning saimegi piirkonda mitu uut perekonda ilma mingi kampaaniata,”

meenutab Niilo tasahilju alanut. Valla peale oli kokku aga rohkem töökohti, mida tulijatele pakkuda, rohkem tühje elukohti ning seda kõike ühiselt ka lihtsam suure kampaaniaga kommunikeerida.

Nüüdseks on vähemalt kümme omavalitsust käinud Misso kampaaniat lähemalt nuusutamas, et ise samamoodi teha, veelgi rohkemad uurivad distantsilt, Rootsistki on käidud. Ning ehkki enne Misso mudeli laiendamist oleks sotsiaalse innovatsiooni reeglite kohaselt ja ka muidu tark analüüsida selle häid külgi ja puudusi, pole Niilo sõnul selleks ressursse ning tuleb leppida tõdemusega, et kogukond suurenes, nii et mõju oli positiivne. “Kindlasti on siin elemente, mida saab kasutusele võtta ka ülejäänud riigis, ning sama probleemi käes vaevleb terve maailm,” nendib Niilo.

Ja olgu algus kuidas oli, teine ja kolmas samm astuti Missoski kaalutletult ja strateegiliselt, just nagu teisteski algatustes: kui esmalt meelitati maale elama lastega peresid (ja kahekordistatigi lasteaiataituvus), siis teises ringis oodatakse ettevõtlike peresid, kes töökohti pakuks. Tiit Niilo näeb siin ka riigi tegemata tööd, kui Lühamaa piiripunktis olevast 200 töökohast vaid üheksa täidavad kohalikud inimesed, suurem jagu sõidab kokku mujalt Eestist. “Rahvaloendus andis selge pildi, kes kus tööle käib, aga seda statistikat ei ole töö- ja elukohtade sidumiseks tänaseni suutnud kasutada ei kogukonnad ega riik,” tõdeb kodanik Niilo.

Ja kui juba käima lükatud, siis ...

“Kui koos on õiged inimesed ja parajas koguses usku sellesse, mida teed, siis sünnivadki õiged asjad,” tõdeb Sigrid Petoffer Oma Pere loole tagasi vaadates.

Olete kindlasti käinud kohvikus või pubis, millel on omaniku jaoks üks mõte: tulu teenida. Lauad on seal ebamugavad ja teenindajad kibestunud, kraanivesi maksab ölle hinna ja kokk vahetub igal nädalal. Omanikul, kes käib kord nädalas läbi, on liisingus kallis maastur ja kodu linnapiiri taga eramajas, ainult et nagu teenindajad ja omanik, ei taha ka kliendid selles kohas eriti olla.

Olete kindlasti käinud ka sellises söögi kohas, millel on omaniku jaoks üks teine tähendus: pakkuda inimestele mõnusat olemist ja head sööki. Need on õdusad kohad, kus meeldib olla nii töötajatel,

Täiskasvanu avastus: koolis ei õpetata suhtlemisoskusi

Kiusamisvaba Kooli (KiVa) algus läheb tagasi kümne aasta tagusesse aega, kui toona Stenbocki majas töötanud Kristi Liiva leidis suhtlemistreenerite väljaõppel osaledes end mõttelt, et koolis peaks lastele õpetama suhtlemisoskusi. “Ma ei mõelnud sellele, et Eesti haridussüsteemis on puudujääk, ma mõtlesin endale. Olin 32-aastane ja mäletan teravalt, et mõtlesin, et oluks mul teismelisena need teadmised ja lisaks täiskasvanuna kogutud kogemused, oluks mul palju lihtsam koolis hakkama saada ja suureks kasvada,” meenutab Liiva.

KiVa aluspõhi ongi sotsiaalsed oskused – kuid juhtida end ja oma tundeid, kuid toime tulla endaga ja grupis ning konfliktiolukorras. Kõlab nagu miski, mida on tarvis ka täna täiskasvanutel, eks ole.

Hiljem Stockholmis Swedbankis töötades oli Liivale mitmes projektis koostööpartneriks Rasmus Rask, kes nägi oma poja lasteaias, et õpetajatel ei ole tööriistu lastevahelise kiusamisega tegelemiseks või sel teemal vanematega suhtlemisekski.

“Ma ei suutnud uskuda, et maailmas pole sellega tegeletud. Leidsimegi Rootsi koolides edukalt rakendatud programmi Friends, ja küsisime endilt, miks me Eestis seda ei tee,” meenutab Rask. “Kui mõlemad pangatöölts ära tulime, oli selge, et tahame Eestis aidata sellist programmi käivitada,” lisab ta.

klientidel kui omanikul endal.

Täpselt samamoodi toimivad uued algatused ka vabasektoris. Kui algataja teeb seda selleks, et kätte saada mingi projektoetus või tunnustus, ei saa sest asjast asja. Aga kui eestvedaja siht ongi lahendada võimalikult hästi teda häiriv mure, siis tulevad head mõtted, uudsed lahendused, geniaalsed algatused, kestvad muistrid ja nakatunud kaasteelised. Ja vahet polegi, kas algatajaks on ministeerium, kolmas sektor, sotsiaaltöötaja või hädalise ema.

Nii et esimese asjana on sotsiaalse uutmise jaoks tarvis lihtsalt võimalikult palju neid, kes ümbritsevat tähele panevad ja päriselt tahavadki ühismuresid lahendada. Mida rohkem külmetavaid käsi, seda rohkem nutikaid lahendusi.

Sotsiaalne innovatsioon

See on lihtsalt ühise mure uutmoodi ja paremini lahendamine

Sellel aastal on Heateo SA võtnud sotsiaalse innovatsiooni teema laiemalt vedada, et kutsuda aina rohkem inimesi kaasa mõtlema ja koos tegema, nii et meil oleks rohkem sotsiaalselt innovaatilisi lahendusi. **MERLIN SEPP** Heateo Sihtasutusest kirjutab lähemalt, mis see sotsiaalne innovatsioon on ja kuidas seda süüakse.

Sotsiaalse innovatsiooni mõiste tähenduses pole kindlalt kokku lepitud. Tihti sõltub see kontekstist ja me ei tohiks kohalikke näiteid hakata kusa gilt laenatud definitsiooni raamidesse suruma, sest sotsiaalne innovatsioon on väga lokaalne ja praktikakeskne. See, mis on sotsiaalne innovatsioon Eestis, ei pruugi seda olla Hispaanias, ja vastupidi.

Sotsiaalse innovatsiooni väli on väga lai, ulatudes mikrolaenudest ennetavate tegevusteni tervishoius (nt Terve Eesti SA), samuti on kõikvõimalikke uusi koostöövorme massikoostööst ("Teeme ära!", Wikipedia) kolme sektori koostööprogrammideni (Heateo teenusedisaini pilootprogramm, Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku vabatahtliku tegevuse arenguprogramm). Sotsiaalseks innovatsiooniks saab pidada muudatust ühiskondlikul tasandil, aga ka uuendusi organisatsiooni toimimises.

Sotsiaalne innovatsioon võib tekkida nii äri sektoris kui ka avalikus sektoris, nii vabaühendustes kui ka erinevates liikumistes ja võrgustikes, kuid kõige rohkem sünnib seda sektorite koostöös. Ka "Teeme ära!" sai alguse äri sektori tegutsemispraktika ning vabakonna idealismi kohtumisest, kuid poleks saanud toimuda sellisel kujul ilma avaliku sektori toetuseta.

Uutmoodi ja paremini

Sotsiaalse innovatsiooni defineerimiseks tuleb alustada innovatsioonist. Innovatsioon peab vastama vähemalt kahele kriteeriumile. Esiteks uudsus: innovatsioon ei pea tingimata olema originaalne, küll aga uus kasutajale, uues kontekstis või rakenduses. Kui mõni lahendus toimib edukalt Inglismaal, kuid Eestis pole seda keegi rakendanud, siis sellise mudeli Eestisse importimine ja siin rakendamine on ka innovatsioon. Teiseks edasiarendus: innovatsioon peab olema oma eelkäijast säästlikum, tõhusam, mõjusam.

Innovatsiooni mõiste alla ei käi uuendused, mida ei võeta laialdaselt kasu-

tusele. See on eriti oluline sotsiaalse innovatsiooni puhul, kus on eesmärgiks ühiskondlik kasu. Sotsiaalne innovatsioon peab looma ühiskonda lisaväärtust ja olema jätkusuutlik.

Sotsiaalse innovatsiooni ühe definitsioonina võib niisiis kokkuvõtteks öelda, et tegu on ühiskondlike probleemide loomingu liste lahendustega, mis loovad uusi väärtusi, mil on pikaajaline mõju ja mis kasvatavad inimeste heaolu: uued ideed (tooted, teenused ja mudelid), mis ühelt poolt vastavad ühiskondlikele vajadustele ja teevad seda tõhusamalt kui alternatiivne lahendus, teisalt loovad uusi sotsiaalseid suhteid ja koostööd.

Miks kõik sotsiaalsest innovatsioonist räägivad?

2008. aastal sai majanduskriis korraga paljudele selgeks – tsiteerides meie presidenti –, et see, mis tõi meid siia, enam edasi ei vii, ehk vanamoodi edasi ei saa. Euroopa Liidu tasandil nähaksegi sotsiaalses innovatsioonis rohtu paljudele sotsiaalprobleemidele, mis võimendusiid viimase kriisi käigus, nt noorte suurele tööpuudusele, aga ka rahvastiku vananemisele ja kasvavatele tervishoiukulutustele või siis globaalsematele probleemidele nagu kliimasoojenemine.

On selge, et ega Eestigi ühiskondlikud probleemid kusagile kao ja ressurs side nappuses muutub üha olulisemaks leida kõige efektiivsemad ja mõjusamad lahendused.

Laste vaesus, alkoholi liigtarbimine, noorte tööpuudus, HIV levik, erivajaduste inimeste tõrjutus jne – kelle omad ja kelle lahendada need on? Justkui mitte kellegi, samas on need meie kõigi omad. Kes aga teeb esimese sammu, et leida lahendusi?

Kuidas see juhtub?

Algatus või lahendus võib tulla nii üksikisikult, vabaühenduselt, äri sektorist kui ka avalikult sektorilt. Tegutsemise

päästikuks võib olla isiklik kokkupuude, emotsionaalne seotus, uuringute jahmatavad tulemused, avalikkuse surve või tahe midagi ühiskonnale anda. Parimal juhul tuleb see algatus kõikide sektorite koostööna, kus kohtuvad erinevate teadmiste ja oskustega vabakonna organisatsioonid-aktivistid, ettevõtjad ja riigi esindajad.

Oluline on hakatuseks jõuda tegeliku, tõelise probleemi. Selleks on vaja tead- tunda-tunnetada sihtrühma ja selle vaja- dusi. Eelkõige on tegu probleemidega, mis on kompleksed, mitmenäolised, puuduta- vad ja mõjutavad mitmeid osalisi ning on oma iseloomult nii-öelda lahendamatud.

Selleks et saada lauale rohkem nutikaid lahendusi, genereerida ühele lisaks küm- mekond lahendusideed, on abiks meeto- did alates ideepankadest ja konkurssidest inkubaatorite ja mõttetalguteni, lisaks loovmeetodid ja disainitööriistad.

Kui lahendusmudel valitud, järgneb katsetamine ehk prototüüpimine, et näha, kas ja kuidas lahendus toimib. Selleks tu- leb luua tulemuste mõõtmiseks vajalikud indikaatorid, millega saab adekvaatse vas- tuse küsimusele, kas lahendus tõesti toi- mib, toob vajaliku muutuse ja tulemused ning teeb seda teistest paremini. Edasi ko- handatakse ja täiustatakse lahendust vas- tavalt katsetamisel saadud õppetundidele. Seejärel jõutakse juba lahendusmudeli laiendamise ja kasvatamiseni – kui idee töötab, siis kuidas teha nii, et see töötaks rohkemate jaoks? Viimaseks etapiks on süsteemse muutuseni jõudmine, mis on sotsiaalse innovatsiooni ülim eesmärk.

Seega pole sotsiaalne innovatsioon liht- salt idee, vaid protsess, alates probleemi sõnastamisest ja lahenduse ideest kuni idee elluviimiseni suures mastaabis.

Sotsiaalse innovatsiooni eluring ehk kuus arenguetappi

1. Defineeritakse probleem, millele hakatak- se lahendust otsima
2. Ideede genereerimine, mille aluseks on tõeline arusaam sellest, mida sihtrühm vajab
3. Esialgse lahenduse loomine ja katseta- mine
4. Lahenduse edasiarendus ja kohandamine
5. Lahenduse laiendamine ja kasvatamine
6. Süsteemse muutuseni jõudmine

Kuidas on hea selgitada?

Raske on määrata piire, kus lõpeb “tavapära- ne” tegevus ning algab innovatsioon. Seetõttu on teemat laiemale avalikkusele pigem keeru- line selgitada.

Selgitamisel on abiks näited, kus kesken- dutakse uue lahenduse erisustele võrreldes olemasolevatega. See aitab mõista lahenda- tava sotsiaalse probleemi olemust, laiemale avalikkusele tuttavat lahendust ning lahen- duses sotsiaalse innovatsiooni raames tehtud muudatusi, mis suurendavad kuluefektiivsust või sotsiaalset mõju.

Hea näide on tugevate õpetajate värbamise loogika.

Probleem: koolidesse on keeruline saada tuge- vaid õpetajaid ning eriti keeruline on see maa- kohtades ja vaesemates piirkondades.

Traditsiooniline lahendus

- Stipendiumid, toetused ja muud rahalised sti- mulid, mis meelitavad tugevad õpetajad kooli
- Õpetajate jagamine erinevate koolide vahel

Noored Kooli lahendus

- Ülikooli lõpetanud erinevate elualade ini- mestele antakse võimalus kaks aastat koolis õpetada
- Programmi turundatakse juhtimis-program- mina, mis annab õpetajale tulevikuks olulise konkurentsieelse

Sotsiaalset innovatsiooni iseloomustab:

Lahendusidee uudsus – innovaatiline ja nu- tikas lahendus ühiskondlikule vajadusele või probleemile

See on protsess – ideest elluviimiseni, st inno- vaatilise idee arendamisest kuni selle tegeliku rakendamiseni

Sihtrühma kaasamine – vajadustele vastava lahenduse eelduseks on selle väljatöötamine koos sihtrühmaga

Lahendused on olemasolevatest efektiivse- mad – ressursside efektiivsem kasutamine, säästlikum ja tõhusam toimimisviis

Lahendus loob uusi väärtusi ja koostöösuh- teid – aitab luua võrgustikke, koostööd

Oluline on lahenduse jätkusuutlikkus ja mõju- sus – mõju peab olema reaalne, mõõdetav

Lahendusmudelit on võimalik kasvatada, laiendada

Loe veel!

Eesti keeles saab infot ja inspiratsiooni tutt- uuest innovatsiooniblogist www.novus.ee.

Social Innovation Exchange – innovaatorite võrgustik, mis korraldab pidevalt kogemuste vahetuse üritusi, koondab ja levitab infoma- terjale eesmärgiga inspireerida, ühendada ja toetada sotsiaalseid innovaatoreid.

www.socialinnovationexchange.org

Global Innovation Academy – üleilmne uut- laadi õppevõrgustik, mille raames pakutakse innovaatoritele tugioskuste arendamise koo- litusi, et neil oleksid parimad oskused ja tead- mised ning võimekus kujundada ja ellu viia efektiivseid sotsiaalse innovatsiooni lahendusi. youngfoundation.org/projects/global-innova- tion-academy

Social Innovation Europe'i üheks esimeseks ettevõtmiseks oli luua oma veebilehele info- pank temaatilistest artiklitest ja andmepank kogu Euroopas sel alal tegutsejatest. Lisaks leiab lehelt huvitavat ja kasulikku lugemist erinevatest uuringutest ja Euroopa riikide

sotsiaalse innovatsiooni algatustest. webgate. ec.europa.eu/socialinnovationeurope

Stanford Social Innovation Review – ajakiri, mis koondab sektoriteüleseid lahendusi glo- baalsete probleemidele. Ajakirjas kirjutavad sotsiaalsete muutuste liidrid, nii vabaühen- dustest, ettevõtetest kui ka avalikust sektorist, kattes seega laia teemade ringi eesmärgiga nii informeerida kui ka inspireerida.

www.ssireview.org

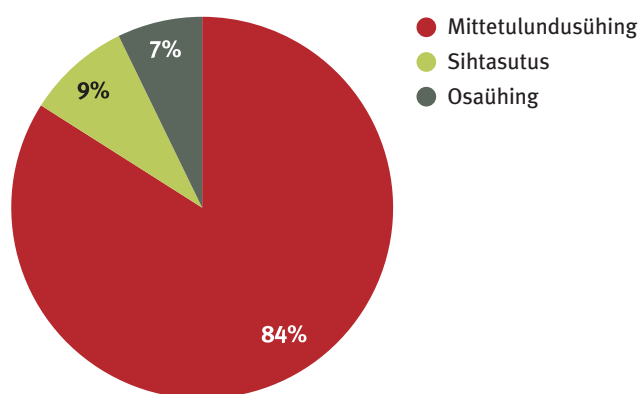
European Social Innovation Competition – on iga-aastane Diogo Vasconcelose mälestuseks korraldatav konkurss, kus kutsutakse euroop- lasi üles pakkuma välja uusi lahendusi tööpuu- duse vähendamiseks ning töötuse negatiivse mõju minimeerimiseks. Lehelt leiab nii inspi- reerivaid finaali jõudnud lahendusi kui ka infot, kuidas ise edukalt konkursil osaleda. Eestis on ideede esitamine olnud tagasihoidlik, seega soovitame kõigil silma peal hoia ja oma inno- vaatiliste ideedega järgmisel aastal osaleda. socialinnovationcompetition.eu

Millised on sotsiaalsed ettevõtted Eestis?

Juunis selgusid EMSLi, Statistikaameti ning Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku (SEV) koostööna tehtud uuringu “Sotsiaalne ettevõtlus Eestis” tulemused. **RIINU LEPA** kannab teile põnevama osa ette.

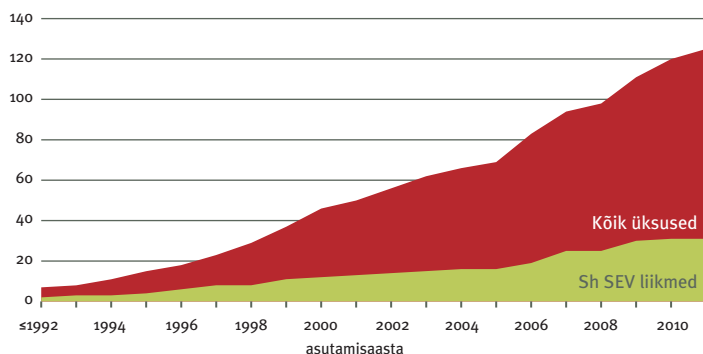
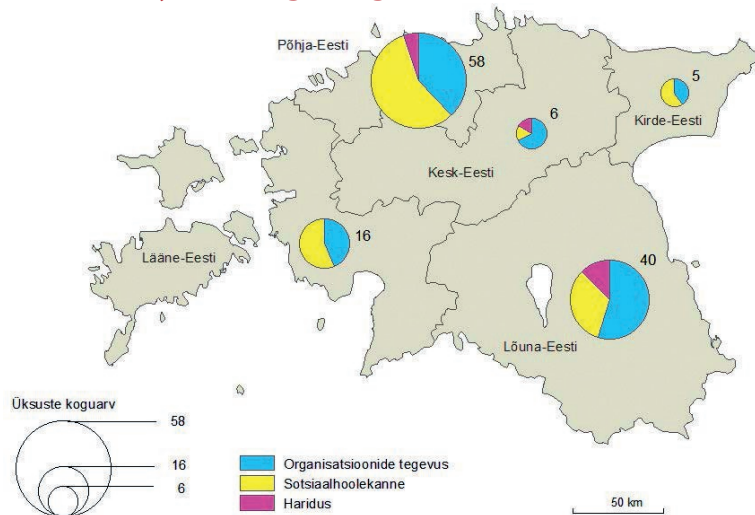
Uuringusse kaasati 125 sotsiaalse ettevõtte andmed. Organisatsioonid valiti välja vastavalt sotsiaalse ettevõtte definitsioonile* ning on SEVi hinnangul hea esinduslikkusega valim, et kirjeldada läbilõiget Eesti sotsiaalse ettevõtluse sektorist (valim ei hõlma seega kõiki sotsiaalseid ettevõtteid).

Esimesed Eesti sotsiaalsed ettevõtted asutati 1990. aastate alguses koos teiste vabaühendustega, kuid tol ajal ei nimetatud end veel sotsiaalsed ettevõtteks. Sellisest eraldi tegevusvormist hakati teadlikult rääkima 2005. aastal, mil sai selgemaks, millised on tuluaalike poolest mitmekesisema ja elujõulisema rahastusmudeli eelised eri sihtrühmade vajaduste regulaarsel ja pikaajalisel rahuldamisel.

Joonis 2. Sotsiaalsete ettevõtete jagunemine juriidilise vormi järgi, 2012

Kus sotsiaalsed ettevõtted asuvad ja millega tegelevad?

Joonis 1. Sotsiaalsete ettevõtete arv asutamisaasta järgi, kuni 2011

Eestis puudub tänaseni sotsiaalsete ettevõtete jaoks eraldi juriidiline vorm. Suurem osa tegutseb mittetulundusühingute (MTÜ) või sihtasutustena (SA), leidub ka kasumijaotusest loobunud osaühinguid (OÜ) ja vabaühenduse-äriühingu koostöövorme (MTÜ või SA + OÜ). Erinevate juriidiliste vormide kasutamine on üks põhjuseid, miks sotsiaalseid ettevõtteid on majandusaasta aruande andmete alusel keeruline teistest organisatsioonidest eristada.

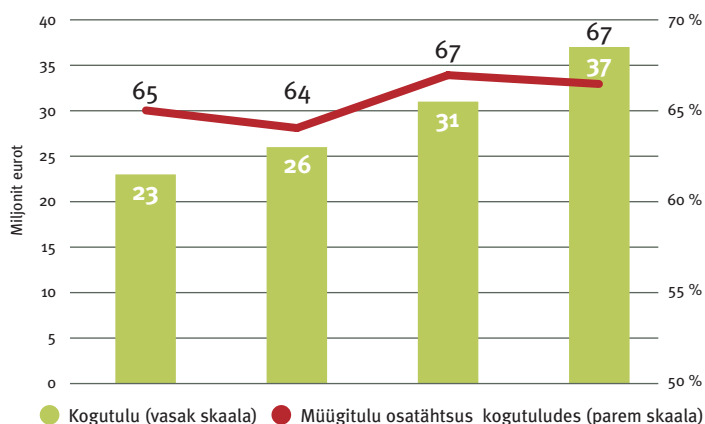
EPMÜ

Eesti Pimemassööride Ühing pakub klientidele tavalikku massaaži, andes nii pimedatele tööd ning toetades pimedate sotsiaalhoolekannet.

Uuringus osalenud sotsiaalsed ettevõtted on kaardil liigitatud Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) järgi. 38% sotsiaalsetest ettevõtetest on end määratlenud sotsiaalhoolekande ja 7% hariduse valdkonnas tegutsejatena. Ülejäänud 54% jagunevad erinevate valdkondade vahel. Sotsiaalseid ettevõtteid leiab kogu Eestist, kuid eelkõige Tallinnast ja Harjumaalt ning Tartust ja Tartumaalt.

2012. aastal oli sotsiaalsete ettevõtete kogutulu 36,6 miljonit eurot, sellest 24,4 miljonit moodustas ettevõtlustulu: 66% sotsiaalsete ettevõtete tuludest teenitakse ettevõtlustegevusega.

Ettevõtlustegevuse andmetest selgus ka, et ligi kolmandik sotsiaalsetest ettevõtetest ei kaasa rahastamisse üldse annetusi ja toetusi, st et nende sissetulek on ainult oma toodete või teenuste müügist.

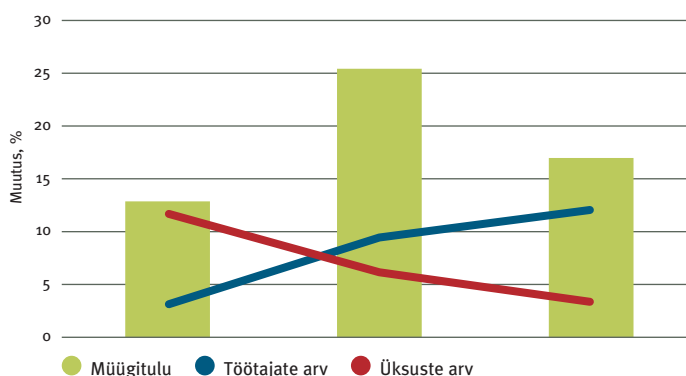

Joonis 3. Sotsiaalsete ettevõtete tulud

Sektori kasv

Sotsiaalsete ettevõtete sektor kasvab nii ühiskondlikul eesmärgil müügitulu teenijana kui ka tööandjana. Sektori ettevõtlustulu kasv on viimase kolme aasta jooksul olnud keskmiselt 18% aastas ning üksuste juurdekasv keskmiselt 7% aastas. Juba tegutsevad

ettevõtted annavad kasvust olulise osa. Sotsiaalsed ettevõtted on peamiselt mikroorganisatsioonid (st 1–4 töötajaga).

Joonis 4. Sektori kasv, 2009–2012

Uuring valmis projekti “Sotsiaalse ettevõtluse statistilise ülevaate loomine” käigus, mida rahastas Euroopa Liit. Projekti teostasid Vabariigihenduste liit EMSL, Statistikaamet ja Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik. Uuringu valim sotsiaalsetest ettevõtetest koostati 2012. aasta andmete alusel ning andmeid uuriti perioodi 2009–2012 kohta. Vastutus esitatud andmete eest lasub materjali autoritel. Euroopa Komisjon ei vastuta andmete esitamise ja kasutamise eest.

* Sotsiaalsed ettevõtted on ühiskondliku vajaduse rahuldamiseks loodud organisatsioonid, mis teenivad ettevõtlustulu ja suunavad kasumi oma tegevuse edasiarendamiseks.

Detailsematele küsimustele meetoodika või tulemuste kohta vastab Riinu Lepa, Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku juhatuse liige (riinu@sev.ee).

Infot sotsiaalsete ettevõtete ühiskondliku mõju kohta, mis ei kajastu majandusaasta aruannetes ega statistikas, vaata lähemalt: www.sev.ee/m6ju

On kolme sorti kodanikke. Ühed elavad oma elu nii ära, et ei märkagi maailma enda ümber. Teised märkavad nii maailma kui ka seda, mis seal valesti on, aga kas teevad näo, et ei märka, või võtavad häälekalt sõna: “Keegi peaks ometi midagi tegema!” ja lähevad edasi. Kolmas seltskond märkab ja paneb käed külge. Need on inimesed, kes ei vaata mööda ega nõua, et keegi midagi teeks. Inimesed, kes ei kirjuta ka projekte ega nõua suurt organisatsiooni – nad lihtsalt teevad, mida tarvis, kui näevad, et seda on tarvis. Just need kuraasikad kodanikud on me seekordsed vahvad, kellega kohtusid **MARGIT KILUMETS** (ERR) ja **MARI ÖÖ SARV**.

VAHVAT

Aivo Lill: “Kui ise aktiivne ei ole, siis väga häid asju ei saa! Isegi häid ei saa!”

Iga jalgrattur teab, kui vastik on kõrgetest äärekividest üles-alla sõita. **AIVO LILL** (49) võttis ühte kätte mõõdulindi ja teise telefonitoru ning võitles vähemalt Kalamaja ja Pelgulinna jalgratturitele mõnusamad sõidud.

Aivo sõidab jalgrattaga Tallinnas mööda Soo tänavat ja tema rinda täidab puhas rõõm. Kõrval on teisi rattureid, rulluisutajaid, lapsed sõidavad ruladega ... Kõigil on ruumi ja liikuda saab sujuvalt, ükski teeserv ei kujuta endast ratturi jaoks ohtu. Peaaegu niisama hästi tunnevad ratturid ennast ka Telliskivi või Ristiku tänaval liigeldes. Aga selle, et Kalamajast ja Pelgulinna on saamas

ratturite paradiis, võib julgesti kirjutada Aivo pealehakkamise ja visaduse arvele. Ise jääb ta pigem tagasihoidlikuks ja ütleb, et ilma Telliskivi Seltsi liikmetest meeskonnata poleks asi ilmselt õnnestunud.

“Kolm aastat ränka vaeva, ega siin muud polegi,” võtab Aivo oma võitluse ühte lausesse kokku. “Koosolekutel käimist, suhtlemist linnavalitsuse ja projekteerijatega, äärekivide ülemõõtmist – ühesõnaga, närvide kulutamist. Aga kui näed, et keegi teine ei tee, siis lihtsalt pead tegema.”

Aivo löikas plekist välja spetsiaalse nurkraua, millega siis ratta- ja autoteede ristumiskohad ja mahaõõndud üle mõõtis. Kui jõnks oli liiga kõrge – rohkem kui 3 cm –, läks kiri teele. Tee-ehitajate Hirm alustas oma ristiretke 2009. aastal ja ainuüksi Kopli tänaval tehti Aivo märkuste peale 30 parandust. “Kõvasti löiksid ja lõhkusid,

kulus palju aega ja raha, aga sellised valed kõrgused lõhuvad rattaid ja on inimestele ohtlikud,” põhjendab Aivo oma tegevuse eesmärki. Tõsi ta on, et rattaga ei saa rahulikult sõita, kui pead lakkamatult kõrgete tro-tuaariservade pärast sadulast maha ronima.

Pärast Koplit jõudis järg Ristiku tänava kätte, aga seal õnnestus Aivol projekt enne kinnitamist enda kätte saada ja tema neli muudatusettepanekut võeti kõik vastu. Soo tänavat peab Aivo oma kõige suuremaks tööviiduks: nii seda, et sinna kõigist vastuväidetest hoolimata rattatee ikkagi ehitati, kui ka seda, et pigem on seal tee nüüd äärekividega tasa kui ebamugavalt kõrgem. “Küllap nad teadsid, et läheb võitluseks, ja parem siis kohe korralikult teha,” muigab mees, kellele kõik Kalamaja ja Pelgulinna ratturid, kel tuul kõrvus vihiseb, võiksid mõttes õlale patsutada.

Tambet ja Kaisa

viivad leinavate laste mõtted mujale

ABIKAASAD TAMBET TALI (43) ja KAISA ÜPRUS-TALI (37) on neli aastat hüüdnud kokku paarkümmend mootorratturit, et siis kogu pundiga sõita külla laste leinalaagrisse. MARI ÖÖ SARV küsis, miks.

Kuue lapse isa ja kolme vanaisa Tambet Tali ja tema proua Kaisa sõidavad mootorrattaga. Nad teavad küll, et mootorrattad meeldivad lastele väga. Politseinikuna töötav Tambet ja ohvriabinõustaja Kaisa teavad oma töö tõttu hästi ka laste valu, mistõttu leinalaager neid ilmselt kõnetaski.

“Mõte tsiklitega leinalaagrisse külla sõita tuli spontaanselt ja tundus äge. Rääkisime sellest Mare Riisile, kes on leinalaagreid juba paarkümmend aastat vedanud. Talle meeldis see mõte ka, ta sobitas meid laagri programmi ja meie hakkasime foorumites ja Facebookis rahvast kokku ajama,” meenutab Tambet 2011. aasta suve.

Laagris aidatakse lastel üle saada lähedase inimese kaotusest – põhjalikult

töötatakse läbi kõik leinaga seotud tunded ja mõtted, kuid et sellest puhata, on ka lõbusaid tegevusi. Üheks selliseks sobibki motopundi külaskäik ja tsiklisõit.

Leinalaagrisse sõidust sai mootorratturitele traditsioon. Neli korda on 20–25rattaline paraad veerenud laste päeva sisustama ja elamusi pakkuma, ikka Tambeti-Kaisa eestvedamisel. Ja ikka on ratta peal kaasas teine kiiver, et lastele sõitu teha. Lõbusõitude järel istutakse koos maha ja räägitakse elust ja ilmast, tsiklisõidust ja olemisest. “Räägime sellest, kes me oleme ja mida me muidu teeme, kui kaugel on keegi käinud ja kui kiiresti sõitnud,” räägib Tambet. Kaisa rõhutab, et see sotsiaalne pool on päris oluline, sest lapsed saavad kuulda, kuidas tegelikult pole tegu üldse sõpruskonnaga, vaid täiesti erinevate inimestega, keda lihtsalt ühendab kirk tsiklisõidu vastu. Argielus on nad kiirabijuhid või politseinikud, börsimaaklerid või ehitajad, igasugu inimesed.

Abikaasad peavad neis vestlustes oluliseks ka liiklusohutuse teemat. Alati on laagris ka selliseid lapsi, kelle leina põh-

justas liiklusõnnetus. “Räägime sellest, et liiklus ei pruugi alati ohtlik olla, aga ka reeglite järgimise ja kaitsevarustuse tähtsusest,” ütleb Tambet. Ja meenutab, kuidas teine leinalaagri sõit oli lein ka mootorratturite jaoks, kuna üks osalejatest oli vahepeal autoõnnetuses surma saanud. “Laagri korraldajatel oli ka Jaanus mees, see oli omamoodi samastumise koht, et ka meie pole leinast puutumata,” meenutab Kaisa.

Mõistagi pole leinalaagrisõidud ainsad. Käidud on ka koolides ja lastekodudes. “Meie jaoks pole see kulu. Peaasi, et sõita saaks, ja eriti äge, kui põhjusega ja kodust kaugemale ja suurema pundiga ja sinna jõudes saab midagi vahvat teha. Kui veel tagasiteel korralikult märjaks ka saad, siis on lõbu täielik,” naerab mees. Nimelt kõik neli aastat olevat olnud nii, et on kõvasti sadanud enne ja pärast või natuke kaugemal, aga sel ajal, kui motomehed lapsi sõidutavad ja juttu puhuvad, on ilus ilm. Järgmisel aastal on justkui väike juubel ja Tambet mõtleb, et äkki teeks sel puhul midagi eriti ägedat. Saab siis näha, kas sel korral saavad lapsed ka vihmaelamuse kätte.

Laura Teder:

“Ma võin olla üdini väsinud, aga nendelt lastelt saan alati energiat!”

LAURA TEDER (33) võtab aeg-ajalt enda hoole alla ühe vaese pere viis tütart ning toob sellega rõõmu ja vaheldust nii tüdrukutele kui ka nende vanematele. Lihtsalt sellepärast, et ta saab.

Väikesed lapsed polnud eriti Laura teema: endal tal lapsi pole ja vabal ajal käis hea meelega jalgpalli vaatamas või peol. Kaks aastat tagasi muutus kõik, kui ühes “Ringvaate” loos tutvustati noort kaheksalapselist vene perekonda, kes Toidupangalt regulaarselt abi saab. Kuna lugu oli eetris enne jõule, otsustasid Laura, tema ema ja veel mõned kolleegid Eesti Rahvusringhäälingust, et panevad kokku jõulupakid, natuke riideid ning muud head-paremat ja lähevad neile Kopli sotsiaalmajja külla.

“Ja siis me istusime seal, suud ammuli, sest lapsed olid ette valmistanud niisuguse programmi – laulud, tantsud, eestikeel-

sed luuletused – ja nägid ise nii efektsed ja kenad välja, et lihtsalt imesta,” kirjeldab Laura esmakohtumist. Eriti avaldas külastele muljet see, et mitte ükski, ka kõige väiksemad mitte, ei hakanud pakke lunima ega kottides sorima. Nad olid lihtsalt parima koduse kasvatusena lapsed, keda Laura kunagi kohanud oli.

Sestsasti on Laura perega suhtlema jäänud ja võtab vahel korra nädalas, vahel sagedamini pere suuremad enda hoole alla, et ema-isa argielu kergendada ja anda oma panus selleks, et algul venekeelsed Kopli tüdrukud saaksid mitmekülgse hariduse ning kasvaksid headeks Eesti kodanikeks.

Nüüd on Laural sisuliselt viis tütart. Mitte et vanemad oma perega hakkama ei saaks, aga koormus ja vaesus teevad nende elu kohati lihtsalt keeruliseks. Laura hool on näiteks lastevanemate koosolekud ja kohati ka õppimine. Tema uued lemmikud käivad kõik Kopli Kunstikooli keelekümblusklassides ja tänu sellele räägivad

samm-sammult aina paremat eesti keelt. “See on minu oma väike integratsiooni-programm,” naerab “kasuema”. “Nad on ju venelased ja kasvavad tahes-tahtmata vene meedia mõjuväljas, aga suvel käisime näiteks laulu- ja tantsupeol. Tüdrukud olid suures vaimustuses!”

Laura on käinud lastega teatris ja teletoris, AHAA-keskuses ja “Eesti laulu” peaproovis. Kõige suurem konkurss toimub sõitudele Laura ema suvekoju Hiiumaale, sest üle kolme tüdruku naljalt kaasa ei mahu ja tuleb teha graafik. Aga kõige olulisem laste ja Laura suhetes on see, et nad ei oota asju ega materiaalset abi, vaid aega ja armastust. “Kuigi tüdrukute vanemad on ise lastekodus kasvanud, on nad oma lastele superema ja superisa,” kinnitab Laura. “Kogu nende aeg kuulub lastele. Ja kui minu võimuses on selle pere elu natukenegi hõlpsamaks teha ja aidata tüdrukutel, kellega loodus on nii palju andnud, areneda, siis ma panustan südamest hea meelega. Kümme korda rohkem saan vastu!”

Bohdan Maslōtš:

“Ilma kodanikuosaluseta oleks Ukraina
kaitsevõime tunduvalt nõrgem.”

BOHDAN MASLŌTŠ töötab Ukrainas Kiievis tegutseva vabaiühenduste arenduskeskuse GURT tegevjuhina. Heale Kodanikule antud intervjuus rääkis ta, kuidas keeruline poliitiline olukord ja sõda Ida-Ukrainas riigis vabakonda ja kodanikuaktiivsust mõjutavad. Kirja pani **IVAN LAVRENTJEV**.

Millega teie organisatsioon GURT tegeleb?

Oleme ühiskondlike algatuste toetuskeskus. Pakume infoteenuseid ja haldame Ukraina populaarseimat vabakonnateemalist portaali. Paikneme küll Kiievis, aga teenindame vabaiühendusi üle kogu riigi.

Kuidas on kodanikuühiskonna maastik Ukrainas viimase aastaga muutunud?

Maidaniga tekkisid kahtlemata uued struktuurid. Maidan tegutses küll Kiievis, aga tõmbas inimesi ligi kogu Ukrainast. Oli tunda üldist osalemise kasvu, inimesed olid häälekamad ja löid aktiivsemalt kaasa. Mõne aja pärast võis aga öelda, et Maidan on kodanikuaktiivsuse mõnes mõttes monopoliseerinud ja uute tulijate ning vanade mittetulundussektori tegijate vahel tekkis ka teatud konkurents.

Kuidas riigis praegu suhtutakse vabaiühendustesse, kui prioriteetsed valdkonnad on selgelt mujal?

Sõjaga saab väga palju asju selgitada ja õigustada. Võimude jaoks on see argument: me ei taha teid kuulda võtta, saavutame rahu, siis hakkate oma pakkumisi tegema. Ma ei ütleks, et vabakonna hääl praegu võimudele eriti mõjub. Teisest küljest, praegu on kõvasti probleeme ressurssidega: paljud (ka rahvusvahelised) toetusprogrammid on nüüd peatatud. Paljud olid arvamisel, et Maidani võiduga kaasneb ka vabaiühenduste taotlusvõimaluste parandamine, seni aga ei ole seda juhtunud. Kõik vabad vahendid kasutatakse kõige olulisemate väljaminekute katteks.

Aga sõda toob ju kaasa neidsamu väljaminekuid...

Jah, eks Ida-Ukrainas tekib uusi vanemliku hooleta lapsi, aga nii, nagu sellised lapsed olid ka Kiievi külje all asuvas külas, nii on neid seal ja teistes kohtades praegugi. Ainult et varem neil oli rohkem šansse toetust saada, sh kohalikest äridelt, nüüd aga kutsuvad kõik üles võõd pingu-tama ning võidu ja rinde heaks panustama. ("Kõik rinde heaks, kõik võidu heaks"

on olnud NLis populaarne üleskutse II maailmasõja ajal – toim.).

Kas sõda mõjutab ainult Donetsk ja Luhanski oblastis elavaid inimesi ja seal tegutsevaid organisatsioone?

Vahetult mõjutab sõjaline tegevus eelkõige seda piirkonda, kuid kaudne negatiivne mõju avaldub ka mujal asuvatele kogukondadele, ka ressursside kaasamisel. Suured summad on küll suunatud rahvusvaheliste struktuuride tegevusele, aga nende mõju on väike. Näiteks OSCE missioon küll tegutseb seal piirkonnas märtsi algusest, aga mis tolku sellest on, mis kasu ukrainlased ja Ukraina on sellest saanud? Samas deklareeritakse, et see pool miljonit eurot väärt abi läks Ukrainale.

Abivajajateni jõudmine on vist praeguse seisuga raske.

Sõjapiirkonda on tõesti raske jõuda. Seesama OSCE on sinna ligipääsu justkui monopoliseerinud – missioon ise saab seal vabalt liikuda, teised samas mitte ja nii ei saagi humanitaarmissioonid sinna ligi. Mõnedki piiritagused struktuurid paistavad soovivat humanitaarabist osa võtta, kuid tegelikke tööriistu pole.

Kuidas on lood kohalike vabatahtlikega?

Kõik, mida vabatahtlikud teevad, on ebaseaduslik, ja nende tegevusega kaasneb hulgaliselt riske. Kui vabatahtlik jääb separatistidele vahele, on ta elu väga suures ohus. Nendesse suhtutakse hullemini kui vangi võetud ukraina sõjaväelastesse.

Vabatahtlikud pakuvad ju abi tavalisele inimestele?

Vabatahtlikud abistavad vabastatud linnade asukaid, aga ka sõjaväelasi – toimetatakse kohale kaitsevarustust ja isegi relvi. Seepärast on vabatahtlike jaoks vahelejäamisega kaasnevad riskid kordi kõrgemad kui sõduritel.

Kuidas saab vabatahtlik üldse relvi viia?

Ma ei saa seda kommenteerida. See

lihtsalt toimub niiviisi. Olukord tarnega on väga keeruline, inimesed koguvad raha soojuskaamerate ja öö nägemisseadmete jaoks. Muidugi ei ole kõik toimuv eriti ametlik. Ametlikult ei saa EList isegi kuuliveste tuua, kuid seda ikkagi tehakse. Ilma kodanikuosaluseta oleks meie kaitsevõime tunduvalt nõrgem.

Toon näite: kui tahad tuua Poolast ametlikult ostetud kuulivestid ja kiivrid, tohib üle piiri vedada ainult ühe kaitsevahendi isiku kohta. Seega inimesed koguvad raha, 60 inimest istub bussi peale, läheb Poolasse, ostab seal kiivrid ja vestid ja tuleb Ukrainasse tagasi, et need rindele toimetada.

Kuidas saavad ELi tavakodanikud abiks olla?

Nii lihtsasti, kui see ka ei kõla, võib rahaliselt toetada teile kordaminevaid algatusi.

Kas meil annab ka oma poliitikuid mõjutada või lobitööd teha?

Olen viimasel ajal Poolas, Eestis ja Saksamaal käinud. Võin öelda, et Poolas ja Eestis on olukorrale antav hinnang adekvaatsem. Võibolla seepärast, et teil on erinevaid infoallikaid, mille vahel valida. Aga Saksamaal nad saavad vaevu aru, mis kohapeal toimub – palju infot võetakse ametlikust Vene meediast, mille kajastused on minu hinnangul tegelikkusest kaugel. Itaaliast ja teistest Euroopa riikidest ei hakka rääkimagi, nende jaoks on olulisemad uudised Põhja-Aafrikast kui mingist suvalisest Ukrainast, mida paljud seal ei arvagi Euroopasse kuuluvat.

Mis edasi saab?

Keegi ei tea. Paremaks ei lähe. Me peame tegema kõike, mida suudame. Ukrainal on väga raske mõjutada sündmuste tegelikku arengut. Inimesed annavad endale sellest ka aru. Peamine, et see apaatia ja ükskõiksuseni ei viiks. Me peame tegema kõike, mida saame teha ja mis sõltub meist. Oleks vale oodata, et keegi kaitseb meid, kui me ei kaitse iseennast.

Intervjuu leidis aset Tallinnas 29. augustil 2014 ning kõik faktid on toodud selle kuupäeva seisuga – toim.

Maailma muutmise purjeis puhub

Arvamusfestivali tuul

Arvamusfestival ei lõppenud viimase lava kokkupakkimisega, vaid elab inimeste peades ja aruteludes edasi. Kuni maailma muutumiseni või järgmise festivalini, olenevalt teemast.

ANDREI LIIMETS küsis siit ja sealt, millised mõtted festivalist peadesse mitu nädalat hiljem alles olid jäänud.

Fotod: erakogu ja Arvamusfestival

Age Tomson

DD Akadeemia tegevjuht

Arvamusfestivaliga seoses on mul kõige enam hea meel selle üle, et suvine kohtumine Paides on kuulajate-arutlejate (vähemalt 4000!) jaoks ennast tõestanud. Kui esimesel aastal võis festivali alguses keskpäeval näha vallimäel peale korraldajate üksikuid inimesi uitamas, siis sel aastal jätkus publikut mitmele lavale juba festivali esimestel tundidel.

Selleaastasel festivalil meeldis mulle ehk kõige enam väikeste teemalavade rohkus – et päevapoliitiliste teemade vahele arutleti väikestel, kuid sellegipoolest hästi läbimõeldud teemalavadel ka vaimse tervise, laste koolirõõmu puudumise põhjuste või Y-generatsiooni olemuse üle.

Festival saaks ainult paremaks minna, kui seda oleks veel enam tajuda terves linnas. Hea idee on pakkuda kodumajutust ja panna tööle kodukohvikud. See võiks nüüd ainult veel laieneda, et festivalipäeval oleks Paide tõeliselt mõnus koosolemise ja -arutlemise paik.

Sulev Valner

Siseministeerium

Nagu paljude heade festivalide puhul, jäi ka Arvamusfestivalist tunne, et kahjuks ei jõudnud kaugeltki igale poole kõiki huvitavaid asju kuulama, mida oleks tahtnud. Ning nagu ühel heal festivalil, oli siingi mitu kihti – pealavade “suured” debatid, väiksemate lavade ja telkide mõttevahetused, söögikohtade ja lihtsalt teerajal kohtumiste püstijalavestlused. Mõned mõtted noppisin kaasa justkui juhuslikult, aga eks see olegi Paide linnamäel toimunu võlu, et sünnib asju, mida ei tea kirja pandud päevakorrast oodata. Natuke sarnane laulupeol rahvas seas käimisel tekkiva tundega, ehkki inimesi on muidugi vähem, mis samas ongi hea.

Mulle jäi eriti silma, et väga paljudel kõrvallavadel tegeleti seekord vastuste otsimisega, mida veel saaks teha meie kodurahu heaks ehk eestlaste ja venelaste temaga. Ning päris mitmes eri kohas oli mure Eesti piirkondade ebaühtlase arengu pärast ehk küsimus elust maal. Küllap need teemad siis olid sel suvel õhus ja tundusid ka mulle seekord kaasamõtlemist väärt. Sest nende juttude juurest, mis väga ei kõneta, võis ju rahulikult edasi astuda

Anvar Samost

IRL

Arvamusfestivalilt võtsin kaasa kindla teadmise, et järgmisel aastal peab jälle tulema. Mitte mingil muul moel ei saaks kokku nii paljude huvitavate inimestega, nendega, keda juba ammu tunnen, ja samuti nendega, keda veel ei tundnud. Teiste sõnadega, mõttevahetus festivalialal on vähemalt sama tähtis kui lavadel ja telkides toimuv.

Kõige reljefsemalt jäi meelde "Olukor-rast riigis" erisaade, kus ise koos Hannes Rummiga osalesin. Arvamusfestivali vaim ilmutas end selle tunni jooksul korduvalt ning päris mitu asja, mis olid peas keerel-nud, kuid mida polnud suutnud sõnasta-da, said selgelt paika. Uskuge mind, seda ei juhtu otse-eetris tihti.

Kaks aastat on vähe, et suuri järel-dusi teha, aga siiski tundub, et õhus olevad teemad suudavad Arvamusfestivalil kuju võtta, tähelepanu ja sisu koguda. Tänavu olid sellisteks kindlasti vaesus ning Eesti majanduse kinnijooksmine. Usun, et vä-hemalt mõni reaalne muutus sai vastavate arutelude juurest Paide vallimäel tõuke.

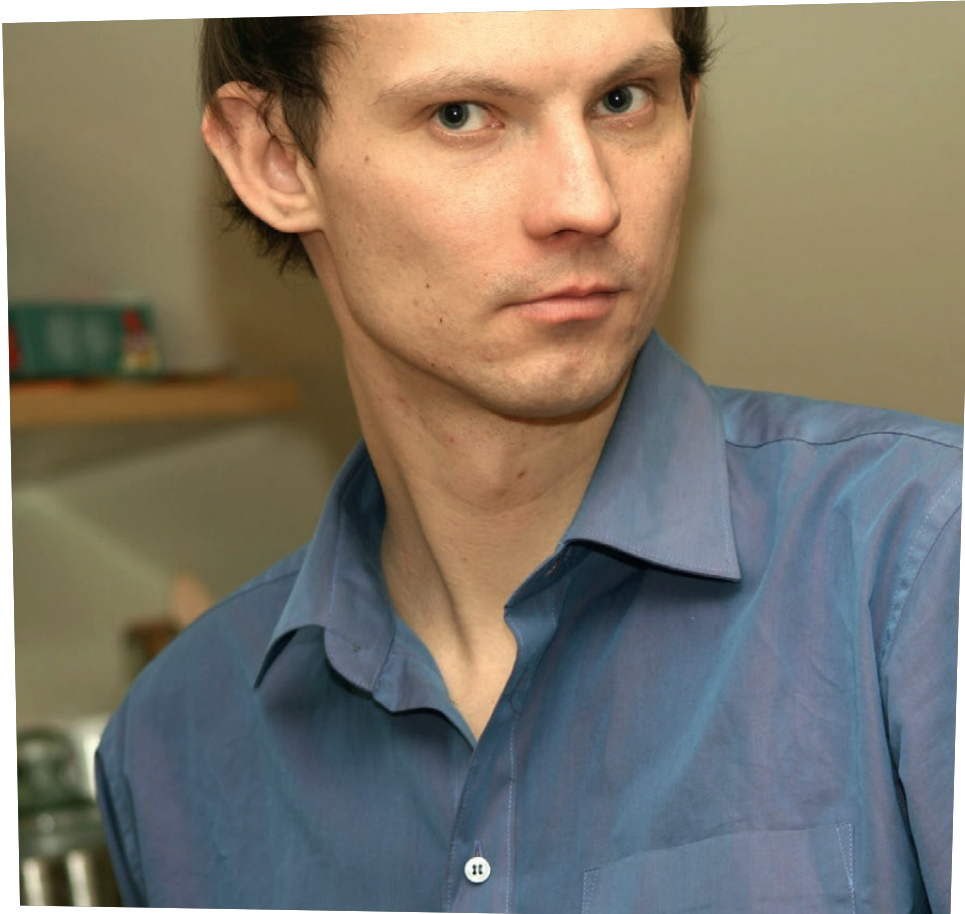
Olin teist korda erinevate lavade juures korraldaja ja rääkija rollis. Seetõttu jääb paratamatult kirvendama kahetsus arute-lude ja esinemiste pärast, mida ei näinud.

Ott Karulin

kultuurilehe Sirp peatoimetaja

Parafraaseerides meie eelmist peaministrit: kui Arvamusfestival on tõesti vaid arvamus-liidrite suvepäevad, siis just sellises laag-ris ma käia tahangi. Paide vallimägi on õige suuruse ja sopistustega, pakkudes eraldumi-se ja melus osalemise võimalusi. Loodeta-vasti suudavad korraldajad panna vastu kiu-satusele festivaliga tervet linna katta, sest siis juhtub nagu Viljandi folgiga – see muu-tub tavaliseks massiürituseks, kuhu esine-jate pärast tulevad kohale vähesed. Folk on end nüüdseks taas koomale tõmmanud; ehk tasub Ando Kivibergilt uurida, miks nad nii tegid, ja nende vigadest õppida. Oleks väga kahju, kui festival kaotaks oma tuuma: arva-muste väljaütlemine ja uute arvamuste ins-pireerimine. Seega laienemise asemel võiks pigem mõelda, kuidas Arvamusfestivalil kõ-neldu hiljem õigete inimesteni – ametnike, poliitikute, ärimeeste, kodanikeni – viia ehk festival ei tohiks lõppeda viimase telgi kok-kupakkimisega, vaid seal arvatu vahenda-mine peaks kestma terve järgmise aasta.

Henrik Roonemaa

ajakirja Digi peatoimetaja

Arvamusfestival on tõestanud midagi, mida paljud ajakirjanduses töötavad inimesed vist enam ei uskunudki: et keerukamatel aruteludel ning ilma lihtsate vastusteta teemadel võib endiselt olla publikumenu. Mul oli väga hea meel näha, et suur hulk inimesi oli juba teist aastat järjest valmis oma vabast tahtest ja vabast ajast sõitma Tallinnast saja kilomeetri kaugusele sellisel üritusel osalema. See näitab, et me ei ole kindla peale taandarenenud ainult internetis huvitavaid pilte klikkivateks zombideks, kuigi tihti loen, et me sellised juba oleme või kohe sellisteks saame. Ei saa me midagi.

Samas tõden igal aastal, et Arvamusfestival ongi arvamuste festival, probleemide tõstatamise ja neist rääkimise festival, aga mitte vastuste festival. Need vestlusringid, kus mina osalesin või mida mina kuulasin, ei pakkunud küll ükski lihtsat ja ühest vastust ei sellele, kas lapsele tohiks iPadi

anda, ega sellele, mida teha netikommentaaridega, ega sellele, kuidas koolis õpetamine ikkagi käima peaks või kuidas saada eestlased huvituma siin elavate venelaste probleemidest ja vastupidi.

Kui vastuseid ette ei anta, jääb üle igal inimesel neid ise otsida ja erinevate seisukohtade vahel valikuid teha, mis ongi ju parem variant. Aga see tähendab ka, et Arvamusfestivali efekt ei ole ilmselt eriti hästi ülekantav: seal osalenud inimesed ei saa minna oma tuttavate juurde ja rääkida, kuidas peaks elama ja mida peaks tegema. Ma loodan seega, et järgmistel aastatel leiab festivalile tee veel rohkem erinevatest sotsiaalsetest gruppidest inimesi, et festivali sõnum ja tõsiasi, et lihtsaid vastuseid ei ole ning ühe asja kohta võibki olla mitu vastukäivat arvamust, jõuaks ka nende inimesteni, kes ikkagi lihtsaid vastuseid ootavad.

Siim Kallas

Euroopa Komisjoni asepresident

Väärt üritus. Selle aasta Arvamusfestivalil (nagu ka eelmisel) tundsin end justkui kusagil ammu möödunud tuttavates aegades. See oli 1960ndate lõpu üliõpilasühiskond, Eesti kuue kõrgkooli seltskond. See seltskond suhtles tihedalt, olid üliõpilaspäevad, ehitusmalev, igasugused kontserdid, kõnekoosolekud, kirjandusõhtud. Rohkesti liikus ringi idealiste, maailmaparandajaid, kes siiralt uskusid parema maailma võimalikkusesse (mina vist kah nende hulgas), sõnaosavaid demagooge, õhumüüjaid, ja lihtsalt mõnusaid inimesi. Ja olid ka "inimesed hallis". Ma ei mõtle siin salapolitseinikke, kes loomulikult ka kohal olid (on?). Ma mõtlen inimesi, kes justkui tunnevad, et nad peavad seal olema, kus tõrvikud põlevad, aga kes ei tunne ennast väga mugavalt. Eks kõik oskavad selliseid inimesi märgata. Omamoodi aparaaditöötajad. Kui sind pole kohal, pole sa oluline. Mitte et mingi maailmavalu sind põletaks.

Maailmaparandajate kokkutulek sisendab aga usku vaba inimese algatusvõimesse ja kohusetundesse. Olen alati uskunud isereguleeruvasse ühiskonda, mis põhineb vabade inimeste toimekusel ja saab hakkama ka raske riigimasinata.

KUULA

Kuidas kodanikuühiskonna areng peegeldub Riigikogu suurest saalist. **MARIS JÕGEVA** meenutab ja lappab stenogramme.

Mäletan, kuidas istusin Riigikogu rõdul, et olla tunnistajaks esimesele EKAKi ("Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsioon") teemalisele kuulamisele. Aasta siis oli 2005. Meeles on, kuidas pärast kõnesid Riigikogu liikmed üksteise järel pulti astusid, et veenduda ise ja veenda kuulajaskonda, et nemadki on osa kodanikuühiskonnast, ja kiidelda MTÜdega, mille liikmed nad on.

Iga kahe aasta tagant Riigikogus toimuv arutelu kannab ametlikult nime "Olulise tähtsusega riikliku küsimusena Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni elluviimise ja kodanikuühiskonna arengu arutelu". On vist mõistetav, miks jutu sees kutsutakse sündmust lihtsalt EKAKi kuulamiseks.

Täna on parlament arengutele vabakonnas pühendanud neli kuulamist, mis peale vaadates on olnud üsna sarnased: vastutav minister räägib, kuidas ta on hakkama saanud kodanikuühiskonna arendamise ülesandega, pikemalt on saanud sõna põhiseaduskomisjoni esimees, kodanikuühiskonna toetusrühma juht, vahel ka fraktsioonide esimehed ning kahel viimasel aastal kodanikuühiskonna esindaja. Ja samamoodi nagu sarja "Õnne 13" vaadates on võimalus Eesti lugu kõrvalt jälgida, annavad kahe aasta tagant toimuvad EKAKi kuulamise stenogrammid üsna hea ülevaate sellest, mida avalik võim on kodanikuühiskonna arengus kümne aasta jooksul tähtsaks pidanud.

2005: peamiselt raha

"Kas te oskate öelda, kui palju on Eesti riik panustanud just sellesse kodanikuühiskonna väljatöötamisse, mitte raha jagamisse? Kui palju on Eesti riik andnud raha?" küsis üks Riigikogu liige minister Õunapuult, kes oli just lõpetanud esimese EKAKi elluviimiseks loodud tegevuskava tutvustamise. Loomulikult raha eriti ei ol-

nud. 1,2 miljonit krooni oli summa, mille sai kokku lugeda ja tunnistada, et mitu kavas kirjas olnud tegevust tehti ära tänu Avatud Eesti Fondi ja Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi heldele toetusele.

Kõva häälega juleti parlamendis rääkida aga juba kodanikuühiskonna sihtkapitali loomisest ning mitmed sõnavõtjad viitasid, et kodanikuühendused ei peaks töötama projektipõhiselt, vaja on tegevustoetusi ning korrastatud rahastamist.

Teiseks põletavamaks teemaks oli vabaühenduste ja aktiivsete kodanike osalemine poliitikas. Mõned opositsiooniliikmed hurjutasid koalitsiooni, et see ei võta kodanikuühendusi piisavalt kuulda, ja seadsid kahtluse alla, kas valimisliitude keelamine kohalikel valimistel ikka demokraatia arengule kaasa aitab.

2007: ühiskomisjoni reform ja viimaks sündiv Sihtkapital

Järgmine regionaalminister Vallo Reimaa rääkis järgmisest kodanikualgatuse toetamise arengukavast ning peatus põgusalt valitsuse ja kodanikuühenduste esindajatest koosneva ühiskomisjoni reformil. Kui seni olid valitsuse esindajatena komisjonis olnud "tavalised" spetsialistid, kel otsustamiseks vähe voli, siis nüüdsest oli laua taga esinduslik kantslerite tasand. "See näitab riigi suhtumise olulist paranemist," nimetas Reimaa.

Urmas Reinsalu kinnitas hiljem oma sõnavõtu, et ühiskomisjonist peaks saama strateegiline partnerluskoda, koht, kus saavad kokku ühelt poolt riigi esindajad ja riigi seisukohad kodanikuühenduste abistamise kohta ning teiselt poolt kodanikuühenduste endi esindajate seisukohad. Ta pakkus, et komisjoni tegevus võiks ühtida parlamendikoosseisu töösükliga ja aastate kaupa töötaks ühiskomisjon välja probleemide loendi, mille täitmist parlamendil ja toetusrühmal peaks olema võimalik

monitoorida. Nüüd, seitse aastat hiljem, ei julge aga küll öelda, et need ambitsioonid oleks täide viidud.

Küll aga sai teoks Kodanikuühiskonna Sihtkapital, mille ettevalmistustöödest mitmel korral juttu tehti.

Tasakaalukama ettekandega esines tollane põhiseaduskomisjoni esimees Väino Linde, kes alustuseks nentis, et riigi ja kodanikuühenduste suhtlemiseks on vaja kolme asja: "Need on koostöö, koostöö ja koostöö." Enamiku oma ettekandest pühendas ta aga probleemidele, mida on kohtunud või millest kuulnud ja mida ei saa tähelepanuta jätta. Näiteks hoiatas Linde, et kõigil vabaühendustel ei ole võibolla piisavalt teadmisi kodanikuühenduste rollist ja võimalustest ning ennast tähtsustades unustatakse, et sektoreid on ikkagi kolm. Või siis on ootused liiga kõrged – loodetakse, et kolmanda sektori kaudu on võimalik lahendada kõik riigis ettetulevad probleemid. Kodanikuühenduste juhtide seas, nagu igal pool, võib olla inimesi, kelle tegevuse ajendiks võivad olla ka isiklikud ambitsioonid, võimuambitsioonid või ka omakasus. Ja teatud juhtudel võib kolmanda sektori puhul täheldada ka hüperaktiivsust või ülereageerimist.

2010: majanduskriis ja tööpuudus

Sellest on nüüd neli aastat, kui Urmas Reinsalu selgitas Riigikogu ees, et võitluses tööpuudusega peab ettevõtluse toetamise ning töötukassa täiendavate töökohtade loomise meetmete seas olema üks selge eelistus ja tahk – sotsiaalse ettevõtluse projektide toetamine, seda nii ettevõtluse stardikapitali toel kui palgatoetuse ja tööpraktikatoetuse abil. Ta viitas, et sotsiaalsel ettevõttel on majanduskriisi raskustele vaatamata oma väga selge mõju tööhõivele.

Ka see oli neli aastat tagasi, kui tollane

vabakonnaminister oma ülevaates tunnistas, et täpsustada tuleb teenuste üleandmise reegleid, üle vaadata sotsiaalse ettevõtluse maksustamine ning ühenduste riigieelarveline rahastamine.

Neli aastat hiljem ehk 2014. aasta septembris selgitas Jaan Aps kolme komisjoni ühisistungil, mis kasu võiks saada sotsiaalsetest ettevõtetest ja kuidas saaksid need aidata kaasa töövõimereformile.

Ja juba neli aastat tagasi kirjeldas tollane vabariikliku liidu EMSL juhataja Urmo Kübar algatuse Noored Kooli näitel, mis kodanikuühiskonnas head on: esiteks, selge probleemi nägemine ja nutikas lahenduste leidmine. Teiseks see, kuidas olemasolevaid ressursse lihtsalt omavahel veidi ümber koordineerides suudetakse saavutada väga olulist lisandväärtust. Kolmandaks on mudelid laiendatavad. Neljandaks – kõike tehakse rõõmu ja särava silmadega ning ühtekuuluvustundega.

2012: kes siis ikkagi keda esindab?

Viimati toimunud kuulamisel üllatas riigikogulasi vabakonna nimel kõnelenud Tarmo Jüristo. Ta rääkis sellest, kuidas Eesti ühiskonna väärtused on selgelt orienteeritud kaasava ja osaleva ühiskonna ning poliitika poole, kuid inimeste väärtuste ja ootuste ning tegeliku käitumise vahel on käärid. Eestis on väga sügavalt juurdunud kahetsusväärset kitsas arusaam poliitikast, kus poliitika on kui võimuvertikaal või -püramiid, mille alumises otsas on kodanikkond ning ülemises peaminister ja president, nentis ta. Vabakond aga on justkui poliitika lasteaed, kes paremal juhul annab sisendi pärispoliitikale, aga ise kogu ühiskonda puudutavaid otsuseid langetada ei suuda ega saa.

Jüristo leidis, et selline nägemus ei vaeesta mitte ainult vabakonna mõistet, vaid poliitikat tervikuna. Sest kui parlamentaarne ja erakondlik poliitika on vertikaali küsimus, siis vabakonda tuleks mõista kui poliitika horisontaalset mõõdet, seda, mis annab talle avarust, sidusust ja hõlmavust.

Igaks juhuks mainis ta ka, et ta ei esinda Eesti kodanikuühiskonda, vaid on lihtsalt üks selle paljudest häälest. Sellega külvas ta saali hulga segadust ja tõestas, et sõnum horisontaalsest mõõtmest ei jõudnud kõigi kuulajateni.

Hiljem kõnelenud Rait Maruste kinnitas, et kodanikuühiskond on end

tõestanud ja see on välja arendatud, see on saanud ühiskonna lahutamatuks ja tunnustatud osaks ning puudub vajadus veel ja veel üksteist selle vajalikkuses ja tähtsuses veenda. Ta pakkus, et edaspidi tuleks fookustada üksikutele teemadele, et olla konkreetsem ja produktiivsem, sest tõhus produktiivne koostöö peaks olema see, mida mõlemad pooled taotleavad.

Mis saab märksõnaks aastal 2014?

Jah, meil ei ole enam vaja üksteist veenda kodanikuühiskonna tähtsuses. Mis aga ei tähenda, et iga kahe aasta tagant toimuv arutelu ei võiks pakkuda huvitavat mõttearendust, edasiviivaid ideid ja miks mitte ka kokkuleppeid. Sest kuigi formaat otsustamist ette ei näe, ei keela ju keegi mõtteid üles korjamast ning nendega tööle hakkamast. Ei taha ju ka, et aasta-

aastalt paisatakse kõnepuldist saali samu ideid, kuid produktiivset koostööd komisjonidega kunagi ei järgne. Korraldajate kõige suurem hirm ei ole aga mitte sisetühjad kõned, vaid päris tühi saal.

Mida siis teha, et keegi, kellele kuulamine on mõeldud, ei tahaks sellest kõrvale jääda, arutelu saaks huvitav ja selle tulemusena ka midagi juhtuks? Soovitan rääkida ja küsida päriselust ja vabakonna rollist selles. Paslik oleks teha juttu julgeolekust, küsida valitsemise avatusest, mõelda kõva häälega vabakonna osale avalike arutelude vedamises või teravate ühiskondlike probleemide lahendamises ja selleski, kuidas teenuste reforme tulevikus korraldada nii, et need oleksid plaanitud, ette valmistatud ja ellu viidud koos teenusekasutajate endiga. Ja mine aga tea, tõenäoliselt saab arutelult kevadisteks valimistekski inspiratsiooni.

KUULAMISI (ingl *hearings*) kasutavad näiteks Ameerika Ühendriikide parlamendi komisjonid info kogumiseks ja analüüsimiseks varases poliitikakujundamise etapis. Tavaliselt tähendab see parlamendiliikmete ees ütluste andmist ja küsimustele vastamist. Kuulamist kui meetodit on nimetatud informatsiooni kullaaukuks ja nende stenogramme peavad poliitikaühilised väärtuslikuks kraamiks. Kasutatakse järgmisi formaate.

Seadusandlikud kuulamised peetakse poliitikavalikutest. Neil räägitakse erinevatest lahendustest, mille seast tuleb sündiva seaduse jaoks parim valida. Luuakse foorum, kus lauale pannakse võimalikult paljud faktid ja erinevad arvamused, mida kongressi liikmed, valitsusametnikud, huvirühmad, teadlased, aga ka kodanikud, keda otsus otsest või kaudsemalt mõjutab, saavad ühiselt kaaluda. Kõlab kui miski, mida kaasamisest ootaski.

Kõige enam on ülevaatlikke kuulamisi. Neil räägitakse, kuidas on läinud ühe või teise poliitikavaldkonna korraldamine, uuritakse mõne seaduse rakendamist, kitsamat teemat või tegevust. Tihti keskendutakse riiklike programmide kvaliteedile ja valitsusametnike tööle – kontrollitakse, kas täidesaatev võim on tegutsenud nii, nagu seadusandlik võim on selle ette näinud. Vajadusel muudetakse programme, et parandada valitsuse tegevuse efektiivsust, ökonoomsust, tõhusust. Tõenäoliselt on see kõige enam meie EKAKi kuulamise sarnane.

Uuriva kuulamise algatab parlament ise. Tavaliselt tehakse seda siis, kui kaheldakse ametnike töös või on juhtunud midagi, mis nõuab kiiret sekkumist. Kõige kuulsamad säärased kuulamised on toimunud ajaloos märgilise tähendusega sündmuste üle: kes ei teaks Watergate'i, Teapot Dome'i või teisi suuremat sorti skandaale. Tulemuseks on tihti seaduse muutmine või muu tegevus, mis aitab lahendada probleemi tulevikus ära hoida. Kui võrdlusi otsida, siis meenuvad pigem erinevad uurimiskomisjonid meie parlamendis.

Kuulamised toimuvad ka enne inimeste kinnitamist olulistele ametikohtadele ning rahvusvaheliste lepete ratifitseerimist. On veel väljaspool Washingtoni toimuvad "kuulamised põllul" ja mitteametlikud kuulamised. Need korraldatakse samuti arvamustest teadasaamiseks, aga mitte kogu reeglistikku ja protseduure järgides.

Allikas: Vikipeedia

Väitlusseltsi keskkooli suuna juht ja demokraatiapäeva üks eestvedajaid Joosep Tiks (22) rääkis **IVAN LAVRENTJEVILE** oma heaks kodanikuks sirgumise loo.

JOOSEP TIKS: olen väitlus-Nipernaadi

Kes sa oled?

Joosep olen. Tegelen väitlusesse nakatamisega, levitan viirust. Rändan Eestis ringi ja olen väitlus-Nipernaadi. Valdavalt teen seda keskkooliõpilastega, vahepeal ka tudengitega. Olen väitlusseltsiga tänaseks juba kuus aastat seotud olnud. Tunnen, et selts on mulle palju andnud, eks võiks ka tagasi pakkuda üht-teist.

Mis sulle selle töö juures meeldib?

Mul on vabad käed, võin selle liivakasti või mänguväljaku valmis vormida nii, kuidas mu fantaasia lubab. Näiteks tuleb nullist peale korraldada Parksepa väitlus, tuleb kogu protsessi plaanida: võtta ühendust kohalikega, kohapeal ära käia ning veenda inimesi selles, et väitlus on lahe, ja siis midagi korraldada, et kõik kohale tuleks ja osa võtaks. See on suurepärane organiseerimiskogemus terveks eluks.

Kuidas sa ise väitluseni jõudsid?

9. klassi lõpus olin tüütu – seletasin kogu aeg, igav oli ning ju ma vajasin tähelepanu ka. Õppealajuhataja pani siis lauale kutse väitlusakadeemiasse. Käisin suvel ära, ja jäingi käima. Samuti jätkasin õpin-gute kõrvalt – koolipäev paneb ikkagi raamid ette ja pärast koolipäeva oli tore oma meeskonnaga turniiriks ette valmistada või lihtsalt arutleda.

9. klassis proovitakse igasugu uusi asju, spordist oma bändini. Miks just väitlus?

Eks ta ole kõike: sportlik tegevus ja samas ka vaimne väljakutse. Väitluse jaoks tuleb palju lugeda, kuid see on kindlasti ka ühiskondlik tegevus. Mõnel turniiril meeldib mulle see sportlik element, aga kui ma oma tööd teen, siis tunnetan väga selgelt seda missiooni: ühiskondlikus diskussioonis peaks võitma tugevam argument.

Kes on siis sinu jaoks hea kodanik?

Tal on seisukoht, aga ta näeb ka oponendi seisukohta, ehk ei võta nui neljaks oma seisukohta. Nagu väitlejate puhul – nad peavad alati suutma kaitsta ükskõik mis positsiooni. Enda seisukohta tuleb kujundada ka vastaspoole argumentide pinnalt.

Nägin sind augustis toimunud Arvamusfestivalil ka. Mis sa tegid seal?

Mikrofoni vedasin ringi. Olin Mäelava lavajuht. Esimesel päeval modereerin ka Sirbi ja Müürilehe vahelist debatti. Mulle meeldis, et hästi palju tuttavaid nägusid oli.

Kas sul seda tunnet ei tekkinud, et seal lihtsalt kohtuvad eri arvamusliidrid ja ajavad omavahel juttu?

Mullu oli küll see tunne. See aasta oli

näha uusi nägusid, kes ei olnud tutvusringkonnast. Festivali laienedes jõuab ka see sõnum rohkemate inimesteni. Ma arvan, et kõik, kes seal festivalil olid, võiks ennast üksteise sõbraks nimetada, sest neil on suur ühine huvi selle vastu, et arvamuskuultuur Eestis eksisteeriks.

Kuidas Eestis arvamuskuultuuriga praegu lood on?

Hästi, ma arvan. On asju, mida kritiseerida. Vähem võiks olla n-ö odavate argumentide kasutamist inimeste mõjutamisel. Kõvasti populaarsust kogunud “Foorum” oli kunagi igav poliitikasaade. Nüüd on inimestel sellega teine emotsioon, sama juhtub Arvamusfestivaliga. Näiteks see, mida väitlusselts teeb kooliõpilastega, on väga tugev eeldus selleks, et arvamuskuultuur saaks Eestis kasvada.

Kuhu liigub väitlusselts tulevikus?

Laiendamistööd tahaks natuke teha. Kui vaadata viimaseid valimisi, siis meil on järjest suurem roll poliitdebattide kommenteerimises neutraalse kõrvalseisjana.

Ise oled ka kaalunud poliitikasse minemist?

Pigem ütleks “ei”. Mulle meeldib siin väitlusseltsis oma tegemistega tegeleda.

Monika Haukanõmm:

praegu on ärkamise aeg ja kui me
seda ära ei kasuta, ei pruugi uut tulla

Eesti Puuetega Inimeste Koja juhatuses esimees Monika Haukanõmm räägib, et praegu on justkui ärkamise aeg: puudega inimesed on ühiskonna teadvuses aktsepteeritud ning just nüüd on õige aeg töövõimereformiks, et see aktsepteeritud grupp ka tööturule lasta. **MARI ÖÖ SARV** käis küsimas, mis selle töövõimereformiga valesti on ja kuidas erinevate vajadustega inimeste huvide eest seismine käib.

Sotsiaaltöö haridusega ning kõikide tasandite töökogemusega Haukanõmm tunneb sotsiaaltööd kienidiga, aga teab ka hästi, kuidas toimitakse kohalikus omavalitsuses, kuis ministeeriumis ja kuidas Euroopa Liidus, ning see teeb tema töö kolmandas sektoris lihtsamaks. "Nii mõnigi kord mõtlen kahes dimensioonis: kõigepealt puudega inimese dimensioonis ja siis kohe ka riigi dimensioonis. Mõtlen nagu ministereeriumiametnik, et mida ta mu ettepanekute peale vastab," kirjeldab Haukanõmm, kuis see kogemus teda igapäevatoos aitab. Ta soovib kõigil eestkostjatel ja huvikaitsjatel omandada teadmisi ja kogemusi riigiaparaadi tööst, olgu töövarjutamise või koolituste abil.

Räägi esmalt endast. Milline su tavaline tööpäev on?

Kaht ühesugust päeva pole ja see mulle meeldib. Meie liikmesorganisatsioonid paiknevad üle Eesti ja töö tähendab suures osas meili teel suhtlemist. Õnneks ei möödu ka ühtegi päeva ilma silmast silma kohtumiste ja koosolekuteta.

Päeva alustame tihti sellega, et vaatame üle, kas on tulnud vastuseid väljasaadetud küsimustele eelnõude kohta. Töö on päris intensiivne, iga päev on uus teema, millega tuleb end kurssi viia, alates e-tervisest ja infotehnoloogia arengust üksikisiku probleemide lahendamiseni. Õppida tuleb kogu aeg, ühel päeval on transpordi teema, järgmisel veebilehtede ligipääsetavus puudega inimeste jaoks, siis haridusküsimused jne.

See ongi põnev. Vahel ka raske, sest aega ühe teemaga süvitsi minna napib, uued tulevad peale.

Mis sind käima tõmbab?

Kui ma näen probleemi, millele tuleb hakata lahendusi otsima. Praegu on laual viimase kahe aasta teema ehk töövõimereform.

Mõnuga saab tagasi vaadata sellele, kui mõnede meie oluliste ettepanekutega on läinud paremini, kui me oodata oskasime. Näiteks töövõime toetuse seaduses on üks punkt, mis räägib, et kui inimene teenib teatud sissetuleku kuus, siis hakatakse tema toetust vähendama. Esialgu oli see piir pandud 640 eurole. Leidsime, et see kaks miinimumpalka on liiga madal, de-

motiveeriv ja skeemitama õhutav. Ootasi-me vähemalt keskmist palka, mis on 900 eurot, aga läks paremini, Riigikogu oli nõus 960 euroga.

Sütitab küsimus, mis edasi saab, järgmised eelnõud peaksid ka kaasa tulema. Reform ju eeldab kardinaalset muudatust. Kuidas järgmised eelnõud tulevad? Neid pole veel Riigikogule ülegi antud.

Sütitab ka see, kui saab end mõne uue algatusega proovile panna ja teemad hakkavad elama oma elu, kui oled neile väikese tõuke andnud. Näiteks universaalse disaini mõiste: hakkasime aastaid tagasi rääkima,

Sütitab ka see, kui saab end mõne uue algatusega proovile panna ja teemad hakkavad elama oma elu, kui oled neile väikese tõuke andnud.

et asju tuleb teha algusest peale õigesti. Kui me midagi ehitame või teenuseid kujundame, peaks selle tegema kohe selliselt, et kõik inimesed saaksid seda kasutada, mitte et pärast oleks vaja teha kohandamisi. See suhtumine on hakanud oma elu elama, seda õpetatakse juba ülikoolides arhitektidele, sisekujundajatele jne.

Seegi on tore, kui mõnest väikesest kohtumisest saab miski uus alguse. Meid kutsuti kord rääkima muuseumitöötajatele, mida oleks vaja teha, et meie muuseumid oleksid ligipääsetavad ja kasutatavad kõigile elanikele ja turistidele. Kuidas saab väljapanekut nautida kurt, nägemispuudega inimene, kas pime võib midagi katsuda? Poolepäevastest ettekanetete tsüklitest on välja kujunenud midagi, mida me ei osanud lootagi. Välja on selgitatud kunstimuuseumi viie filiaali ligipääsuvõimalused eri puudeliikide puhul, seminarile kutsuti ka teised muuseumid ning praegu on seesama küsimus jõudnud turismisektorisse, spaadesse. Näiteks ligipääsust rääkides mõeldakse enamasti vaid ratastoolist ja harva mõeldakse, kuidas saab peauksest sisse pime või intellektipuudega inimene.

See tõmbabki käima, kui näed, et piskesest asjast hakkab midagi head arenema.

Seleta lihtsasti ära, mis selle töövõimereformiga valesti on.

Praegune olukord ei rahulda mitte kedagi ja reformi on vaja, selles on konsensus saavutatud. Praegu hinnatakse inimese töövõimetust ja töövõimetuspensionärit ei oodatagi midagi, aga reformiga püütakse inimeste aktiivsust kasvatada ja ka kuvandit ühiskonnas muuta. Selle kõigega olen väga nõus.

Vastuseis on tekkinud sellest, et puuetega inimeste tööle minemine eeldab teatud toetavate abinõude olemasolu, aga siamaani on reformist rääkides olnud teemaks ainult toetuste disainimine, teised teemad ja eelnõud on jäänud varjusurma. See teebki meile muret, sest kui teised asjad ei tule, kui pole kättesaadavaid teenuseid, kohandusi, transporti ja tööandjate motivatsiooni, siis ei juhtu ju tegelikult midagi, inimesed on ikka kodus edasi.

Selle vastu me protestimegi. Me tahame näha, et teised teemad on sama aktiivselt arutlusel, sest reform on vajalik ja eesmärk on õilis. Kardame, et kui see üks eelnõu vastu võetakse, öeldakse, et aeg sai otsa, jõud sai otsa, raha sai otsa, valimised tulid peale ja me tegeleme sellega kunagi tulevikus edasi. Praegu on ajalooline hetk, kus tundub, et muutust saab teha, see on nagu ärkamise aeg, ja võibolla seda aega rohkem ei tule. Sellepärast ongi inimeste ootus sellele reformile väga kõrge. Inimesed, kel on oskused ja võimed, saavad tööle!

Selleks aga, et puudega inimene üldse saaks tööle minna, on tal esmalt vaja kätte saada haridus – nad ei pea ju olema ainult kärulükkajad või harjategijad, nad on samasugused inimesed nagu teised, väga paljud neist on andekad. Pole olemas puudega inimese töökohta ja tavalise inimese töökohta – on töökoht ja inimene, kes selle tööga hästi hakkama saab. Meie haridussüsteem peaks hakkama arvestama erivajadustega, et kui on tarvis tugiisikut või abiõpetajat, siis oleks see koolis olemas.

Veel on puudega inimestel tarvis taastusravi või rehabilitatsiooni.

Kui ta jõuab lõpuks teistega võrdselt tööturule, siis mis motiveerib tööandjat valima vähenenud töövõimega inimese terve kõrval, kui erivajadusega inimese palkamisel lisanduvad ka kulud näiteks töökoha kohandamiseks? Meil on vaja tööandjate motivatsioonipakette.

Ja kui haridus ja töökoht on olemas, on

vaja saada kodust tööle. Vaja on viipekeeletõlgi ja invatranspordi teenuseid.

Kui valitsus tuleb välja ka teiste eelnõudega, mis räägivad rehabilitatsiooni kättesaadavuse parandamisest, abivahenditest, sotsiaalteenustest, KOV pakutavatest teenustest, taastusravist, tööandjate motivatsioonipaketist, siis poleks meil mingit põhjust muretseda. Praegu me ei näe, et need teised eelnõud tuleksid. Nende kohta öeldakse: “Tegeleme.” Olen siiski loomult optimist ja ma loodan tõesti, et tegeldakse, aga seda kindlust on vaja.

Me pole lihtsalt ühed toredad vabatahtlikult koos käivad inimesed, vaid oma eriala spetsialistid, kes teevad oma tööd hästi.

Kojal on väga erinevaid liikmeid. Kuidas on niisugust võrgustikku juhtida?

Eri puuetega inimestel on erinevad huvid ja igaüks lähtub oma vajadustest. Meie katuseorganisatsioonina peame suutma neid huve ühendada ja see on vahel päris keeruline. Me ei saa eelnõule saata sellist arvamust, et me arvame natuke nii, natuke nii ja natuke nii ka. Vahel siiski olemas öelnud, et me arvame nii, aga näiteks liikumispuuetega inimeste organisatsiooni meelest oleks õige nii. Iga meie liikmesorganisatsioon seisabki enda huvide eest ja on iseseisev ning vahel teevad nad seadusandjale ka eraldi kirja oma seisukohtadest.

Kui tugevad puudega inimeste liidud huvikaitses on? Mida saaks parandada?

Meil on 46 liikmesorganisatsiooni. On väga suuri ja tublisid ja on ka väikseid ja tublisid, kes seisavad väga hästi oma sihtgrupi õiguste eest.

Väiksemad organisatsioonid püsivad vabatahtlikkuse alusel ning neilt ei saagi eeldada, et nad on väga jõulised. Need, kus on tasulised tegevjuhid, on jõulisemad ja jätkusuutlikumad. Need, kes end pidevalt arendavad ja teenuseid osutavad, on tuge-

vamad, sest saavad endale head tööjõudu palgata. See on murekoht. Mõned pole nii tugevad ehk seepärast, et eestvedajad on olnud ees 20 aastat, nad ei jõua enam. Need pole ka noorte jaoks tööandjana väga atraktiivsed, arenguruumi on palju.

Nad pole meie all-, vaid liikmesorganisatsioonid ja teevad oma otsused ise, kuid proovime neile pakkuda koolitusi ja tuge.

Milliste enda saavutuste üle puudega inimeste heaks sa uhke oled?

Olen tahtnud organisatsioonilt seda, et me oleme professionaalid, kes teevad oma tööd professionaalselt. Me pole lihtsalt ühed toredad vabatahtlikult koos käivad inimesed, vaid oma eriala spetsialistid, kes teevad oma tööd hästi. See on olnud minu eesmärk iseenda jaoks, tõsta terve organisatsiooni, ka liikmete professionaalsust.

Võetakse teid ülevalpool ka niimoodi?

Mulle tundub, et puuetega inimeste kuvand on nende aastate jooksul oluliselt muutunud, seda on ka tulnud ütelda. Kui räägitakse erivajadustega inimeste teemadel, siis mida aeg edasi, seda vähem ma tunnen kihvatust, et meid on jäetud kõrvale. Viimasel paaril aastal on kõik vähegi suuremad riiklikud algatused jõudnud meie juurde, meid ei unustata ära. Kindlasti ei pea me end meelde tuleme sotsiaal- ja haridusministeeriumile; võibolla veel majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumile veel peab meenutama, et transporti arengukava või eluaseme arengukava koostades ei tohi meid unustada, aga unustamist on üha vähem.

Puudega inimesed paistavad viimastel aastatel justkui üha enam välja. Mis muutunud on ja kui püsiv see muutus on?

Kindlasti on puudega inimeste olukord muutunud, nad on ühiskonda kaasatud, nad on ise rohkem väljas, aktiivsed, oma nägudega, oma lugudega, mitte et keegi räägib nende eest. On mõistmine, et see pole väike grupp inimesi, kes on kuskil peidus, kel pole soove või unistusi, kes pole millekski võimelised. Räägitakse ikka sellest, et nad on täpselt samasugused inimesed nagu kõik ühiskonnas, neil on väikesed erivajadused, milles tuleb neid aidada.

ta, aga siis nad on võimelised panustama.

See on veerema läinud kivi ja seda ei saa enam tagasi pöörata. Enam pole kellelegi saladuseks, kui palju neid inimesi on ja millised on nende probleemid. See kuvandimuutus mulle väga meeldib, et puudega inimene pole ainult ootaja, tarbija, vaid tavaline inimene, kel on väga palju anda. Neil on täpselt samasugused õigused haridusele, pere loomisele, töötamisele, õppimisele, reisimisele nagu igal teisel.

See muutus on ühiskonna arenguetaapp. See algab juba koolist ja me kasvatame ka lasteaialapsi sallivamaks, enam ei ole puudega laste rühmad ja nn normaalseste laste rühmad. Oleme ka kjas püüdnud panustada suhtumise muutumisele ühiskonnas, teeme infomaterjale koolidele ja lasteaedadele. Et peale kasvav põlvkond oleks veelgi sallivam ega teeks enam üldse välja, kas sõber on selline või teistsugune – vahet pole, sõber on sõber.

Mida igaüks saab kohe praegu puudega inimeste heaks teha?

Igaüks saab kodus rääkida oma lastega, miks mõned inimesed on natuke teistsugused ja mida see tähendab. Õpetajad saavad koolis rääkida. Tööandjad saavad neid tööle võtta. Kui teate, et naabriperes on abivajav inimene, pakkuge, kas saate kuidagi aidata. Astuge sisse mõnda organisatsiooni ja küsige, kas saate vabatahtlikuna aidata – selliseid kõnesid ja sisseastumisi on üha rohkem. Tänaval kõndides saame ka hädasolijaid märgata ja aidata, aga enne tuleb kindlasti küsida, kas abi on tarvis – on olnud näiteid, kus pime inimene tiriti abivalmilt üle tee ja ta pärast oli hädas, sest ta eksis ära.

Kas eri vähemuste vahel ühiskonnas omavahel hõõrumist ka on, ä la, et puudega inimesi on kordi rohkem, aga kõik tegelevad pigem kooseluseadusega, mis ei nõua ju rahagi.

Me ei saa öelda, et ühe grupi inimeste probleemid on tähtsamad kui teise omad. Igaühele on tema enda probleemid kõige tähtsamad ja neile, keda kooseluseadus puudutab, ongi see kõige tähtsam teema. Aga puuetega inimeste hulgas on samamoodi läbilõike ühiskonnast nagu teiste hulgas.

Kindlasti on meil vaja sallivust ja mõist-

mist kasvatada kõikides gruppides. Eks ikka vahel arutatakse, millistele puuetele peaks erilist tähelepanu pöörama, ning igipõline võitlus on sellel väljal, et mis on üldse puue. Mina lähtun sellest, et kui inimese kahjustus takistab tal ühiskonnaelus teistega võrdselt osalemast ja tekitab iga päev probleeme, siis pole ju vahet, kas see on haigusest või sünnipärane, funktsiooni puudumine või oma süül tekkinud.

Kas puudega inimeste teema on poliitikutele ka maineküsimus või pigem vastupidi?

Kohati tundub, et on, et see tuleb ju tu sees ikka ära nimetada. Aga vähemalt nende poliitikute puhul, kellega me sisulist koostööd teeme, näiteks meie sotsiaalkaitseminister, tunnetan, et see pole pinnavirvendus, vaid ta teeb seda päriselt, ma tunnetan ta arusaamist ja soovi olukorda muuta. Ka spetsialistid annavad endast parima, aga kaasamisest rääkides võiks seda teha varem. Kasu oleks suurem, kui seda ei tehtaks mitte alles siis, kui mingi eelnou või seadusetükk valmis on, vaid juba siis, kui hakatakse seda välja töötama.

Mis sa ise kogu sellest kaasatud olemisest õppinud oled? Mõni soovitus teistele?

Esiteks ära vastanda ennast, vaid paku end välja kui eksperti: ma olen partner ja saan sulle anda nõu, mis aitab sul sinu tööd paremini teha. Mul on argumentid ja me ei lähe teemasse emotsioonidega, vaid oleme konstruktiivsed koostööpartnerid, kes peavad oma sõna ja annavad parimat nõu. Viitame loomulikult probleemidele, kuid pakume välja ka lahendusi. Ja muidugi tuleb meenutada, et me oleme olemas, ja kui te meid ei kaasa, siis me saame kasutada ka teistsuguseid meetodeid, aga kaasates saame paremini koos jõuda eesmärkideni.

Ja selleks, et olla hea partner, leia see inimene, kes valdab teemat. Ükski inimene pole spetsialist kõiges ja puuetega inimeste teemadki käivad sünnist surmani.

Enne EPIKit olid sotsiaalministeeriumis puuetega inimeste ja eakate poliitika valdkonna juht. Mis tööd teiselt poolt vaadates enim üllatas?

Kõige suurem üllatus oli see, kui kohutavalt tundsin siia tulles puudust informatsioonist. Kui oled riigiametis, tead, kuhu poole asjad liiguvad: mis toimub Euroopa Liidu tasandil, valitsuse tasandil, ning kui sa oled hea partner ja sul on allpool võrgustik, tead ka seda, mis seal toimub. Aga siin avastasin, et ma ei tea tegelikult, mis toimub. Kui saan infot, siis suure hiline misega, või tuleb seda otsida ja küsida. Informatsioon ei tule enam!

Ja kuidas eelnev kogemus ministeeriumis sind tänases töös aitab?

See on minu üks tugev trump: ma tean, kuidas toimib töö ministeeriumis, Euroopa Liidu tasandil, tunnen mehhanisme. See, et suudad näha helikopteri vaadet, on väga kasulik ja aitab oma väiksemast teemast paremini aru saada. Kindlasti on see andnud ka julguse ükskõik millisel ametipositsioonil oleva inimesega suhelda, vaielda, oma positsioone kaitsta. Ma ei ole mingi "kolmas", ma olen võrdväärne partner ja võibolla on mul isegi rohkem õigust oma seisukohti väljendada, kuna ma olen kolmas sektor.

Vahel tundub, et vabaühenduses on liiga vähe avaliku sektori kogemuse või teadmiseagagi inimesi, mis teeb kaasaraakimise ka raskemaks. Ei mõisteta avaliku sektori toimimistki, ärgatakse liiga hilja, koosolekutel jauratakse aiaaugust ... kuidas sulle tundub?

Halba see kogemus ei teeks, aga aitab ka teave sellest, kuidas avalik sektor toimib. See tugevdab organisatsiooni ja tema positsioon läbirääkimistelaua taga on parem. Selliseid koolitusi oleks küll vaja ning ma olen ka mõelnud, et rotatsioon oleks tore. Mitte ainult töövarjupäev, vaid et mingi ametnik tuleb nädalaks kolmandasse sektorisse ja siit omakorda lähevad inimesed KOVi või ka ministeeriumisse mingiks lühikeseks perioodiks, et näha, kuidas see toimib. Kui me saame üksteisest paremini aru, on palju parem koostööd teha. Mõtlemised on erinevad, ametnik mõtleb ühtmoodi ja kolmas sektor teistmoodi ning protseduurid on ka teised.

Maksu- soodustused meil ja mujal

EMSLi poliitikaekspert **ALARI RAMMO** tutvustab uuest aastast jõustuvaid muudatusi tulumaksusoodustuste korras ning õpetuseks-hoiatuseks ka näiteid välismaalt, mis eelised vabaühendustele mujal kehtivad.

Nüüdisaegne lähenemine maksusoodustusele pärineb juba 17. sajandi Inglismaalt ning asja taga pole üksnes valitsejate suuremeelsus, vaid demokraatlikule ühiskonnakorraldusele kehtivad teatavad nõuded. Näiteks peab tagatud olema vabadus ühineda kõiksugu seltsidesse, aga ka vabadus koguneda, uskuda ja kõneleda. Maksudega on need nii palju seotud, et vabas ühiskonnas ei peeta normaalseks üksnes takistuste kaotamist vabaduste teelt, vaid kodanikualgatus ja heategevust teadlikult toetav õiguskeskkond on lausa riigi kohustus.

Eestigi maksukeskkonna kujundamist konsulteerinud uurimiskeskus International Center for Not-for-Profit Law (ICNL) on põhjendanud maksusoodustuste vajalikkust muu hulgas ka päris praktiliselt: suurema sissetulekuga isikud on maksustiimulitele palju tundlikumad kui mada-

lapalgalised, mistõttu on erinevad maksusoodustused olulised just suurte annetuste saamiseks (sh kinnisvara). Kuigi 400 aasta jooksul on maksuvabastusi kõikjal pigem laiendatud, on Eestis viimase 20 aastaga võimalusi vähendatud ja karmid piirmäärad on jätkuvalt ees. Valitsus kar-

**Plusspoolel kadus
seadusest keeld
põhitegevusena
ettevõtlusega tegeleda.**

dab pettureid ja arvab end olema targema rahakulutaja kui kodanikud.

Jaanuarist 2015 jõustuvad taas põhjalikumad muudatused tulumaksuseaduse

paragrahvis 11, mille Riigikogu suve hakul kiiruga ja suurema aruteluta vastu võttis. Nii jääb edaspidigi maksuhalduri ja kohtute tõlgendada, kas kord saab nüüd lihtsam ja paindlikum, nagu väideti eelnõu seletuskirjas, või läheb asi hoopis segasemaks, sest juurde tuli mitu määratlemata õigusmõistet.

Avalikku sektorisse eraraha kaasamist ei soodustata juba mitu aastat enam üldse.

Uued nõuded

Salakavalaimaks uueks nõudeks seaduses on, et maksusoodustusega vabaihenduse tooted-teenused peavad olema üldkättesaadavad, mis tähendavat jõukohasust ka keskmisest madalamat palka teenivale inimesele. Nagu EMSL korduvalt märkis, ei jaksa keskmiselt 600–700eurose palgaga inimene omale ilmselt suurt mingeid vabaihenduste teenuseid lubada, mistõttu peaks nimekirjast lendama enamik spordiklubisid, era- ja kitsamalt huvihariduse pakkujaid ning turul ning õiguskeskkonnas alles kohta otsivaid sotsiaalseid ettevõtteid.

Plusspoolel kadus seadusest keeld põhitegevusena ettevõtlusega tegeleda, mis teisalt justkui lubaks omatulu piiranguteta teenida. Seni kehtis nõue vaid n-ö kasumi kasutamisele avalikes huvides. Eks näis, kuidas maksuamet seda praktikas tõlgendada hakkab, kevadest saati on vähemalt amet väga paljude vabaihendustega laua taga nõu pidanud ja loodetavasti nende tegevuse kohta palju õppinud.

Teine vajalik muudatus tehti paragrahvis 49, millega toodi esmakordselt tulumaksuseadusse vabatahtliku mõiste, küll totra koostööpartneri mõiste all. Asja sisu on see, et vabatahtlike n-ö vastuvõtukulud ehk toitlustamine, majutus, transport ja meelelahutus on nimekirja kuulujale edaspidi üheselt maksuvabad ning kaob risk, et vabatahtliku kulude pealt tuleks erisoodustust tasuda. Nimekirja mittekuulujad jäävad edaspidigi tõlgenduste tõmbetuulde.

Muudatusi tehti ka menetluskorras: taotlemise tähtajad nihkuvad 1. märtsile ja 1. septembrile ehk paar kuud kiire-

maks, ja muudatusi nimekirjas teeb maksuhaldur, mitte enam Vabariigi Valitsus.

Annetuste soodustamisega koonerdatakse

Milles riik taas üldse toru ei võtnud, on annetamise enam soodustamine ehk kogu maksuerandi mõte. Edasi kehtivad näruna 5% mahaarvamiste piir kuni 1920 euro ulatuses eraisikutele ja 10% kasumist või 3% palgafondist äriühingutele. Eraisikutele tähendab see, et kel ka pole enda tarbeks mahaarvamisi, ei saa annetuste maksuvabastust ikka rohkem kui 5% ulatuses kasutada. Avalikku sektorisse eraraha kaasamist ei soodustata juba mitu aastat enam üldse.

Vaatame Jürgen Ligi hirmuks korra ka välismaale, kus vastukaaluks meie paljukiidetud lihtsale maksukeskkonnale on pakutud vabakonnale päris laia ringi soodustusi. Mitte et neid kõiki saaks või tulekski Eestis rakendada, sest mujal kehtib hulk makse – näiteks tulude või kasumi maksustamine, kinnisvara- või pärandimaks –, mida Eestis polegi, seega ei saa neist ka loobuda.

Üks soodustus tunnustatud organisatsioonidele on lisaks annetajate maksustimulitele näiteks käibemaksult. Kui Eestis on vabaihendustel võimalik sisendkäibemaks maha arvata vaid ettevõtlusega seotud kuludelt, aga mitte projekti- või tegevuskuludelt, siis osas riikides on vabaihendused vabastatud ka sisendkäibemaksust. Sagedasti on neile antud ka õigus osutada teenuseid või müüa kaupu käibemaksuvabalt või madalama määraga. Kuigi see võib tekitada kõlvatut konkurentsi, peab ICNL eelist äriühingute ees lubatavaks, kui tulu ei teenita kasumi, vaid oma põhieesmärgi täitmise nimel. Idee sotsiaalsetele ettevõtetele?

Eestis pigem põhjendatult vähe toetust leidnud nn protsendiseadust on kasutatud lähiriikidest Poolas, Ungaris, Slovakkias ja Leedus. Selle järgi saab kodanik ühe või kaks protsenti oma maksurahast kindlale vabaihendusele suunata. Ühendkuningriigis kehtib aga natuke nutikam ja päris popp maksusoodustus Gift Aid: kui Eestis saab eraisikust annetaja tasutud maksud endale, siis seal läheb tagastatav maksusumma hoopis vabaihendusele ehk annetus suureneb 20–25%. 1990. aastal rakendunud skeemil oli algselt ka 600naelane piirmäär, mis hiljem kaotati. Soo-

dustus kehtib ka asjade annetamisel ning isegi heategevuslikest poodidest ostmisel.

Lisaks ei maksustata avalikes huvides tegutsevatel ühingutel ka hulka kululiike, milleks Eestis on vaid vastuvõtukulud ning stipendiumid. Veel on vabaihendused tehtud priiks riigilõivudest kohtusse pöördumisel (Eestis vaid võimalus riigi õigusabile), maksumärkidest, tolli- ja käibemaksust importimisel (Eestis vaid teatud tingimustel humanitaarabile), samuti antud igavesi kasutusõigusi riigi või omavalitsuse kinnisvarale.

Meie regulatsioonis on ka positiivseid nüansse

Paiguti sõltuvad avalikes huvides tegutsemise staatusest ka rahastusvõimalused. Kuigi Eestiski nõuab seda enamik rahastajaid, ei ole näiteks hasartmängumaksust raha saamisel tingimuseks just soodusnimekirjas olemine. Ühendkuningriikides on.

Nii et pilt laias maailmas on kirev ja meil oleks patt nuriseda – soodustavaid erandeid on meil küll vähe, ent piiranguid veel vähem. Poola ja Ungari on piiranud näiteks avalikes huvides tegutsevate ühingutega õiguse teha teatud tehinguid nagu riigihangetel konkureerida või avalikke teenuseid osutada, mis jällegi on Eestis kõigile luba-

Pilt laias maailmas on kirev ja meil oleks patt nuriseda – soodustavaid erandeid on meil küll vähe, ent piiranguid veel vähem.

tud. Või siis oleks meil mõeldamatu arutelugi teemal, kas avalikes huvides tegutsevad ühinged võivad tegeleda huvikaitsega, aga paljudes vanades riikides on poliitikasse sekkumine otsesõnu keelatud.

Näiteks igati arenenud kodanikuühiskonnaga Kanadas on nüüdseks saavutatud suure surmaga lubatud huvikaitse määraks 10–20% ühingu eelarvest ja sellised tegevused võivad olla üksnes “kõrvalised ja juhuslikud”. Paras palundra käib juba tükimat aega ka Inglismaal lobitegevuse ja valimistel kaasalöömise reguleerimisest. Absurd.

EMSL ja Praxis korraldasid augusti viimastel päevadel vabakonna tulevikutrendide inspiratsiooniseminari, mis võttis sisutihedalt ja rahvarohkelt kokku ühise vabaühenduste tulevikugrupi projekti.

Vabakonna kristallkuul on rääkinud:

tulevikugrupi õpetussõnad tulevikuga toimetulemiseks

Tulevikugrupis valmistusid vabaühendused lihtsalt öeldes tulevikuks.

Neljas valdkonnas vaadati ettepoole: mis muutub ja kuidas selleks valmis olla. Valmisid abivalmid töölehed ühenduse tegevuse plaanimiseks ja päriseluga koostamiseks. Töölehed ja nelja valdkonna kokkuvõtted leiad www.praxis.ee/tulevikugrupp ja www.ngo.ee/tulevikugrupp.

Ja tähelepanu-tähelepanu, tulevikugrupi nõustamisprogrammi jätku valime veel viis organisatsiooni, kellel aitame raportite soovitusel oma tegevuskavadesse viia. Seekordne nõustamisprogramm on pikem ja põhjalikum ning suunatud sellele, et ühendused saaksid nõustamise meetodeid hiljem edasi kasutada ja teistele soovitada. Nõustamisprogramm alustab käesoleva aasta oktoobris ja kestab järgmise aasta maini. Osalejatel ootame pühendumist, motivatsiooni ja tahet muutusi praktikas ellu viia, mitte neid määramatusse tulevikku edasi lükata.

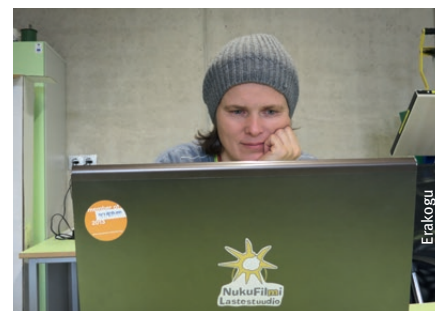
Siin aga on Praxis ja EMSLi nõuanded kõigile ühendustele, kes soovivad tulevikutrendid oma organisatsiooni jaoks tööle panna.

1. Jälgi kolmanda sektori arenguid ja trende sama palju kui oma valdkonna sisulist arengut. Vaata, millele pööravad tähelepanu rahastajad (nagu Kodanikuühiskonna Sihtkapital ja Vabaihenduste fond), kui nad räägivad tegevusvõimekusest – siit saad vihje, kuidas oma organisatsiooni arendada.
2. Räägi teiste valdkondade ja sektorite juhtidega. Eestis MTÜde ja SAde juhte süsteemselt ülikoolides ja pikaajalistel kursustel ei koolitata, teistelt õppimine ja nende töö jälgimine aitavad seda lünka täita.
3. Arenda endas lugemis-, õppimis-, tõlkimis- ja analüüsioskust, et oskaksid loe-

tut oma töös ja juhtimises ära kasutada.

4. Küsi enda organisatsiooni kuvandi ja arenguvajaduste kohta teiste käest. Kasuta võimalusi saada enda kohta välist vaadet.
5. Kandideeri arengu- või mentorlusprogrammidesse ning hari ennast.
6. Kaasa oma meeskonda ja kutsu oma ühenduse juurde (nõukogusse, juhatusse, vabatahtlike hulka, tööle) inimesi, kellel on erinevate valdkondade kogemusi ja organisatsiooni arendamiseks vajalikke oskusi.
7. Mõtesta oma organisatsiooni roll – kas olete trendiseadjad, kaasaminejad või kaotajad? Milline on te roll võrreldes konkurentidega, kes jahivad sama raha, samu vabatahtlikke jne?
8. Mõttele nende trendide peale edasi, sest raportites on kirjas praegune olukord, mis pidevalt muutub. Näiteks rahastamine: vaata järele, kuidas töötab Hooandja, et koguda oma ideele toetust otse inimestelt; uuri, mismoodi antakse mikrokrediiti ehk kogukondlikku väikelaenu, et oma teenuseid välja arendada (MTÜ Etna Eestimaal); mismoodi kaasab Heateo SA ühenduste arendamisse strateegilisi filantroope jne.
9. Väliskeskkonna analüüs vajab meeskondlikke ajurünnakuid, kuhu on kaasatud kõik ühenduse olulisemad liikmed ja töötajad. Selline trendianalüüs on kättevõtmise asi! Tee väliskeskkonna ja tegevuskeskkonna analüüs ja trendide teadmine oma organisatsioonijuhtimisstiili igapäevaseks osaks – raportites toodud tööriistad on just selleks mõeldud.
10. Ole avatud ja õppimisvõimeline: ära ürita raporteid üks ühele kasutada. Kohanda need parem oma vajadustele sobivateks.

Kuidas tulevikugrupp mind aitas?

Elo Liiv, Nukufilmi Lastestudio

Tulevikugrupi katsejäneseks olemine tähendas meile rahastamisraporti tabelite ning mentori abil kogu MTÜ finantside põhjalikku analüüsi ning uusi majanduslikke trende arvestava tegevuskava koostamist.

Tulevikugrupi programmis osalemine on viinud MTÜ arengu teisele tasemele - just finantsteadlikkuses ja konkreetsete sihtide seadmises. Mõtlesime ümber oma rahastusmudelid, vältimaks sõltuvust prognoosimatust projektipõhisest rahastusest. Hea MTÜ peab olema kui võimekas äriühing, lihtsalt selle võimekuse eesmärgiks on sihtrühmade heaolu ja teadmiste-oskuste kasvatamine.

Tiia Sihver, Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu juhatuse liige

Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidul on ajale jalgu jäänud arengukava ja tegevusteks on vahendeid leida aina raskem. Tulevikutrendide kasutamises näen lahendust meie liidu ummikseisule. Arengukava muutmisel tuleb paralleelselt leida uusi võimalusi pädevuste ja teenuste turundamise kaudu, et vähendada sõltuvust projektitoetustest.

EMSLi uudised

Kogukonnapraktika sai uue eestvedaja ja 300 õpilast

Sel sügisel jätkub EMSLi kogukonnapraktika projekt, mida asus 1. oktoobrist vedama Aljona Galazan.

Kogukonnapraktika viib abiturientide kohalikesse vabaihendustesse nende tööga tutvuma ja nende igapäevastes tegevustes kaasa lööma. Eelmise aasta pilootmaakonnale Lääne-Virumaale on sel sügisel lisandunud kolm: Läänemaa, Raplamaa ja Harjumaa. Oma eelistustele vastavalt leiavad õpilased sobiva praktikakoha piirkonniti toimuvatel kogukonnapraktika laetadel. Sel sügisel läheb ligi 80 ühendusse kogukonnapraktikale 300 õpilast kuuest gümnaasiumist. Programm laieneb järgmisel aastal veel teistessegi maakondadesse. Vt www.ngo.ee/kogukonnapraktika.

Kaks uut käsiraamatut vabaihendustele: kaasamisest ja arenemisest

Juulikuus kohe pärast eelmist Head Kodaniku saatsime trükikotta Urmo Kübara ja Hilje Hinsbergi kirjutatud kaasamise käsiraamatu ametnikele ja vabaihendustele. Nagu sellest veel vähe oleks, ilmub oktoobris esimene eestikeelne ja Eesti ühenduste näidetega täidetud organisatsiooni arendamise käsiraamat Kristina Männi sulest.

“Raamat on nii kogenud kui ka noorele juhi- le, nii alustavale kui ka juba pikalt tegutsenud organisatsioonile – kõigile, kes on vastamisi küsimusega “Kas hoida seda, mis on, või saada paremaks?”,” ütleb autor. Ta lubab, et käsiraamat aitab olla konstruktiivselt enesekriitiline ja samas säilitada tööõhmu.

Raamatus pakutakse ühte võimalikest organisatsiooni arendamise retseptidest, mis põhineb EMSLi vabaihenduste arenguprogrammil, mis kestis 2008–2010 ja 2011–2014. “Kümnete ühendustega töötades näen, et organisatsiooni arendamine on sama vajalik kui projektide tegemine, poliitika kujundamine ja teenuste pakkumine, sest ainult ideedest, plaanidest ning kõlavatest eesmärkidest ei ole kasu, kui organisatsiooni juhtimine, struktuur, rahastamine ja maine neid ei toeta. Juht peab olema võimeline nägema suurt pilti, tundma ära, et on jõudnud punkti, kus muutused on vajalikud, ja seda oma inimestega jagama,” lisab Kristina Mänd.

Käsiraamatut rahastas Kodanikuühiskonna Sihtkapital. Raamat on saadaval EMSLi kontoris Tallinnas Telliskivi 60a ja EMSLi kodulehel www.ngo.ee/trykised.

Kas sul on juba hea annetuste koguja märk?

Annetuste kogumise hea tavaga on liitunud meetripikkune rivi vabaihendusi, kes kõik usuvad, et annetustega tuleb toimetada just nagu omaenda rahakotiga – ausalt, läbipaistvalt, arukalt. Kes pole veel liitunud, vaatab www.ngo.ee/annetamine. Kes on, räägib oma annetajatele ka, et tasub annetada neile, kel hea tava märk küljes.

Tulevikugrupi nõustamisprogramm jätkub!

Tulevikugrupi nõustamisprogrammis tasub osaleda seks, et saaksid ära kasutada neid muutusi ja võimalusi, millega vabaihendid lähiaastatel silmitsi seisavad, ja ette näha võimalikke karisid. Igal juhul oled sammu võrra ees neist, kes sellele veel ei mõtle. Neli organisatsiooni on juba osalenud ja kasu saanud, sel sügisel on kohti veel viiele.

Miks on nõustamisprogramm kasulik?

Aktiivselt osalev organisatsioon saab selgema pildi oma tegevuse seostest väliskeskonna muutustega ja sellest, kuidas neid muutusi parimal viisil ära kasutada.

- Esiteks, osalejad analüüsivad nõustaja abiga oma tegevusi ja nendega seotud arenguvajadusi, mille alusel koostatakse plaan muutuste tegemiseks.
- Teiseks kohtuvad osalejad omavahel kahel seminaril, et õppida teiste organisatsioonide kogemustest, õppetundidest ja heast praktikast muutuste tegemisel ning rääkida enda omadest.
- Kolmandaks saavad osalejad endale vabatahtlikud mentorid ühe arenguprobleemi lahendamiseks.

Mida teie tahaks venelastega teha?

Lisaks juba aastaid toimunud vabakonna uudiste tõlkimisele vene keelde kavandab EMSL suuremat eestivenelastele suunatud programmi. Tahame, et Eestis elavad kodanikud oleksid aktiivsed oma kodukeelest ja tegelikult kodakondsusest hoolimata ning kõik vabaihendid tegusad ja võimekad.

Uue algatuse osad on endiselt teavitus, koolitused ja arenguprogramm. Kel on mõtteid, mida tahaks venekeelsete ühenduste või inimeste juures sellise ettevõtmisega paremaks muuta, kirjutagu ivan@ngo.ee.

Erakogu

Gina Kilumets, MTÜ ETNA Eestimaal

Suures plaanis öelduna valmistasin ette tegevuskava koostamiseks vajalikud materjalid ja tegutsemisplaani, ehk siis selgitasin välja arenguvajadused, millele tuginedes välja töötada tegevuskava. Selgelt ja üheselt said sõnastatud tegevusvaldkonnad.

Seega sain valmis konkreetse tegevusplaani ja ligikaudse ajakava, millega edasi liigun.

Erakogu

Reet Laja, Eesti Naisuurimus- ja Teabakeskuse (ENUT) esinaine

Tulevikutrendide ühiselt läbiarutamine ja kasutamine on väga vajalik igale organisatsioonile, kes tahab oma tööd hästi teha. Koos teiste vabaihenduste esindajatega võtsin osa mitmest teemaarutelust ja neid toetavatest töötubadest. Oma pikaajalises tegevuses vabakonnas olen varemgi kasutanud üht kui teist Praxise ja EMSLi tulevikutrendide nõuannetest ja võin neid kõigile vabaihendustele soovitada. Kindlasti on mõtet suhelda teiste valdkondade ja sektorite juhtidega ja hea nõu kohandada oma organisatsiooni jaoks sobivaks. Edu meile selleks!

Eesti Skautide Ühing: kaks palgatöötajat ja tuhandepealine vägi

Eesti Skautide ühing töötab lugematu hulga vabatahtlike toel selle nimel, et me noored saaksid headeks kodanikeks seikluste ja iseõppimise käigus. Skaute tutvustavad vabatahtlikud skaudijuhid **KRISTJAN POMM** ja **LAURA ÕIGUS**.

Millal ühing loodi?

Skaudiliikumine jõudis Eestisse juba 1912. aastal. Aastatel 1940–1988 oli skautlus Eestis keelatud ja liikumine taastati 1989. aastal. Tänapäevane Eesti Skautide Ühing sai alguse aastal 1995.

Miks loodi?

Eesti taasiseseisvudes taastati palju organisatsioone, mis olid okupatsiooni ajal keelatud, ning kuna olid olemas noored, kes soovisid lisaks formaalharidusele end arendada ja olla oma kogukonna aktiivsed liikmed, siis ühisel jõul loodi Eestis taas ka skautlik liikumine. Organisatsiooni eesmärk on pakkuda noortele väljaspool kodu ja kooli eneseteostusvõimalust ja seikluste kaudu isetegemise õppimist, et elus hästi hakkama saada.

Kui palju inimesi ühingus on?

Eesti Skautide Ühingus on üle tuhande vähemalt kuueaastase lapse, noore ja vabatahtliku aktivisti. Organisatsiooni toetab kahe palgalise töötajaga büroo.

Kust te toimimiseks raha saate?

Kõige rohkem toetab meid riik toetuste ja projektide kaudu, kuid pingutame järjepidevalt selle nimel, et suurendada omatulu sotsiaalse ettevõtluse kaudu ja saada rohkem toetusi äri sektorist, lisaks oleme saanud eri fondidest projektipõhist toetust.

Mis on olnud suurim õppetund?

Oleme viimasel ajal proovinud erinevaid juhtimismudeleid, korraldanud ümber organisatsiooni juhtimist ja palgalisi ametikohti.

Selle kõige jooksul on olnud õnnestumisi, aga ka ebaõnnestumisi. Oleme õppinud, et eriti juhtimissüsteemi uuendades ei saa kiirustada. Nähes, et süsteem ei toimi, tuleb tunnistada oma viga, võtta aeg, et hinnata, mis vajab parandamist, ning seejärel parandused ellu viia. Õnneks oleme hakkama saanud.

Põnevaim ettevõtmine, mis hetkel käsil?

Hetkel on lõpusirgel meie mahukas programmiuendus. Uue programmi järgi on noortel rohkem vabadust ise valida, kuidas nad iga programmilise eesmärgini jõuavad. Vabatahtliku skaudijuhiga toetamisel valivad noored salgana olemasolevast loetelust ise, mis eesmärgi nad täita soovivad, leiavad selleks sobiva tegevuse, viivad plaani koos ellu ning hiljem analüüsivad koos õpitut.

Näiteks võib uue programmi järgi salk valida eesmärgiks "Aitan jõukohaselt kaasa oma kodukoha arengule" ning salgategevusena kas istutada kodukohta puid, värvida üle mõne piirkonna aia või ka organiseerida tegevusetutele eakaaslastele

vahvat tegevust. Kõik sõltub noorte endi soovidest ja valikutest. Programmuuenduses oleme saanud õppida pea 40miljonilise liikmeskonnaga Skautide Maailmaorganisatsiooni kogemusest ja võtnud arvesse paljude riikide parimat praktikat, suurimaks eeskujuks valisime aga Iirimaa skaudiorganisatsiooni.

Mida on teistel vabaihendustel teilt õppida?

Kuna meie põhitegevus on noorsootöö, on meil selles vallas ka häid kogemusi jagada. Täpsemalt öelduna toimuvad iganädalased ringitegevused nii eesti- kui ka venekeelsetele noortele ning korraldame iga aasta ka ühiseid noortelaagreid. Olles osa rahvusvahelisest skaudiliikumisest, on meil ühistegemisi teiste maade skautidega ning oma maailmaorganisatsiooni kaudu räägime kaasa rahvusvahelises noorsootöös.

Olles tegutsenud tänasel kujul juba ligi 20 aastat, on meil kogunenud üksjagu kogemusi jätkusuutliku juhtimise ja majandamise vallas.

Kus on ühendusel endal arenguruumi?

Paraku oleme olukorras, kus noori, kes soovivad skautlusest osa saada, on rohkem, kui vabatahtlikud skaudijuhid tegeleda jõuavad. Seega, et me saaks kõiki huvitatud noori vastu võtta, soovime olla veelgi paremad uute vabatahtlike leidjad ning luua nende edukat sisseelamist toetava keskkonna. Teisisõnu soovime olla paremad kaasajad ning pakkuda vaba-

tahtliku tegevuse keskkonda täiskasvanutele, kes soovivad kogukonda panustada.

Kui teile antaks kolm miljonit eurot ja mitte ühtki tingimust selle kasutamisel, siis mida teeksite?

Kui meile selline toetus järsku osaks saaks, annaksime mingi osa sellest edasi, et tuge saaks Eesti vabaihendused laiemalt. Kui vabaihenduste maastikul on hea, on ka meil hea.

Ülejäänust investeeriksime osa meie Tagametsa laagripaiga edasiarendusse, et skautidel oleks aasta ringi koht, kus minimaalsete vahenditega oma ideid ellu viia ja kvaliteetsest mitteformaalsest õppes osa saada.

Osa sellest panustaksime skautluse regionaalsesse arengusse – ideaalis näeme piirkondlikke skaudikeskusi, kus oleks ka palgaline piirkonnakoordinaator, kes toetaks vabatahtlikke skaudijuhte just nende kodukohas. Oma skaudimajad on kindlasti iga piirkonna unistus. Skaudimaja oleks otsekui kohaliku skautluse ja miks mitte laiemalt noorsootöö keskus, kus oleks nii tegevusruum noortele endile, juhtide tööruumid kui ka võimalus sõpradest skautidele kogu maailmast vajadusel öömaja pakkuda.

Teatava osa sellest suunaksime skautlust toetava elujõulise sotsiaalse ettevõtluse käima lükkamiseks, millega omakorda saaks kindlustada, et me oleks ka edaspidi majanduslikult heal järjel ning et skautlus jõuaks kõikide soovijateni, ka tänaste riskigruppideni.

EMSLi liikmete uudised

Eesti Liikumispuudega Inimeste Liit ning Tallinna Puuetega Inimeste Koda ja teised puudega inimeste organisatsioonid on algatanud petitsiooni puudega inimeste kaitseks. Oma toetusallkirja petitsioonile saab anda siin:

petitsioon.ee/http-elil-ee.

Eesti Noorteühenduste Liidu eestvedamisel esitasid juuli alguses 41 Riigikogu saadikut Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seaduse kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel valimisea langetamiseks eelnõu, mis septembris läbis esimese lugemise.

Eestimaa Looduse Fond on kaante vahele pannud oma tegevuse jäljed nii looduses kui ka ühiskonnas. Nagu EMSLi suvekoolis möödunud aastal tõdesime, ei ole lihtsalt tegutsemisest veel kasu: mõju peab sellel ikka ka olema. ELFi mõjusamate ja nähtavamate tegude kohta saad lugeda nende väljaandest, mille leiad www.elfond.ee.

Heateo SA kutsub jagama uuenduslikke ideid värskes sotsiaalse innovatsiooni keskkonnas: www.novus.ee on sotsiaalse innovatsiooni virtuaalne kodu, kus saad end hoida kursis kõigega, mis kannab edasi uuenduslike ideid ning püüab muuta meie ühiskonda paremaks paigaks.

Kuidas tuua mägi Muhamedi juurde

Kui tuleb kas leppida sellega, et asjad käivad nii, nagu teised inimesed on välja mõelnud, või mõelda ise uus ja parem süsteem, jagunevad inimesed ilmselt kaheks. Tartu Ülikooli üliõpilaskonna esimees **MARTIN NOORKÕIV** kirjutab, kuidas Tartus uutmist tehakse.

Aastaid tagasi osalesin ühel strateegilise juhtimise koolitusel. Koolitaja oli jõudnud keskkonna analüüsi teemani ja ütles sealjuures: “On asjad, mida te saate muuta, ja on keskkond, mida te muuta ei saa.” See lause äratas mind justkui unest ja ma küsisin valjuhäälselt kohe vastu: “Mis mõttes asjad, mida ei saa muuta? Kõike saab muuta!” Tõmbasin selle tulemusena enda peale reaktsiooni, mis oli segu haletsusest naiivse noorsoo vastu ja pahameelest, et nii rumalate mõtetega on vaja koolituse aega raisata. See seik on mulle aga meelde jäänud aastateks ning iga kord, kui pörkan jälle probleemide otsa, mis paistavad klassifitseeruvat nende asjade hulka, mida “ei saa muuta”, tõstab mus jällegi pea see vihane ja naiivne noor, kes tahab muuta muutmatus.

Täna olen poolteist aastat tegutsenud Tartu Ülikooli üliõpilasesinduse juhatuses ning siin oleme jõudnud järeldusele: selleks et saaksime ise tegutseda, peamegi tegema just seda – muutma keskkonda ja organisatsioonide tegutsemise tingimusi. Me tegutseme Tartus ja meie maastik on tudengiorganisatsioonid (mis on olemuslikult lihtsalt vabaühendused, mille liikmeteks on tudengid). Need organisatsioonid, nagu ka kõik teised vabaühendused, vajavad

edukaks toimimiseks võimekaid ja aktiivseid liikmeid, sobivaid rahastussüsteeme ja head juhtimist. Kui need kolm tingimust saaksid meie keskkonnas täidetud, siis saaks Tartust kõige aktiivsemate kodanikega linn maailmas.

Probleem on muidugi selles, et tegelikkuses ei ole kunagi piisavalt aktiivseid tudengeid kusagilt võtta, rahastatakse tavaliselt uusi projekte ja tegevusi, mille abil on keeruline oma põhitegevust arendada,

Tavaliselt rahastatakse uusi projekte ja tegevusi, mille abil on keeruline oma põhitegevust arendada.

ning enamasti ei ole ka organisatsioonide juhtimine piisavalt süsteemne, et organisatsioonid jätkusuutlikult tegutseda suudaksid. Seetõttu tegutseb Tartus aktiivselt kusagil organisatsioonis vähem kui 10% tudengitest.

Me otsustasime, et seda tuleb muuta. Tartust tuleb teha Eesti aktiivsemate ko-

danike kasulava ning siin ei saa juhuse hooleks jätta ka laiemat tegutsemiskeskonda. Võtsime ette kõik: 1) lõime ise uue rahastussüsteemi ja toetusprogrammid, et organisatsioonide juhtimist arendada; 2) ühendasime suuremate tudengiorganisatsioonide jõud, et teha tudengite organisatsioonidesse meelitamiseks efektiivsem ja rohkemateni jõudev kampaania, ning 3) tõime hulga enda ja teiste üritusi ja tegevusi ühe tugeva brändi alla (olerohkem.ee), mis aasta ringi populariseerib tudengite seas aktiivne olemist.

Kas me sellist rahastajat tahtsimegi?

Olime üliõpilasesinduses kõik kirjutanud projektitaotlusi ja aruandeid ning jõudnud järeldusele, et hoolimata rahastajate püüdlustest on enamik rahastussüsteeme ikkagi üsna nõmedad, sh meie enda oma (olime aastaid jaganud tudengiprojektidele toetusi). Rahastada tahetakse peamiselt uut ja “innovaatilist”, mitte seda, mis juba toimib. See on pannud paljusid organisatsioone tõmbema teemast teemasse, kord olema sotsiaalne ettevõte, kord demokraatiat arendama ja siis hoogtööna rahvusvahelist koostööd tegema. Natuke liialdan muidugi, kuid üldiselt võtsime sellest tulenevalt eesmärgiks, et meie keskkonnas võiks rahastada seda, mis on kõige olulisem – organisatsioonide igapäevane tegutsemine, mis aitab tudengitel kasvada aktiivseteks ühiskonna liikmeteks.

Ka taotlusvormid võtsime ette – muidu on sageli nii, et ükskõik mida varem ära on tehtud, ikkagi peab iga kord kõike nullist tõestama. Meil taotlusvormi sisuliselt ei ole

(on lühike organisatsiooni tutvustamine ning viis jah/ei küsimust), selle asemel on kõigi taotlejatega lühikesed intervjuud, kus küsime uutelt taotlejalt põhjalikumalt tausta, varem edukalt toetusi saanutelt pigem tulevikuplaanide ja senise toetuse kasutuse kohta. Samamoodi aruandlusega – paar asja küsime paberil, kuid peamiselt kuulame organisatsioonide ettekandeid ja küsime küsimusi otse.

On veel hulk asju, mida otsustasime teha teistmoodi, kuid peamine ja kõige põhimõttelisem on usaldus. Rahastajad kipuvad paari musta lamba tõttu tegema kõigi taotlejate elu raskemaks, sest usaldada on raske. Meie paneme fookuse sellele, et toetame usalduse alusel, ning selle võimaldamiseks kohustame toetuse saajaid osalema aasta ringi ka meie teistes tegevustes – koolitustel, kogemuste vahetamise seminaridel ja mentorlusprogrammis. Nende tegevuste kaudu näeme jooksvalt, kui organisatsioonis asjad kiiva hakkavad kiskuma, ja saame reageerida konstruktiivsemalt, kui raha tagasi küsimine oleks. Lisaks tegeleme nende samade tegevuste kaudu proaktiivselt kõigi toetuse saajate otsese arendamisega, eelkõige nende juhtimise süsteemsemaks ja jätkusuutlikumaks muutmisega.

Loodame, et need katsetused teistsuguse rahastusmudeliga saavad ühel hetkel eeskujuks ka teistele Eesti rahastajatele ning ehk õnnestub meil ka tõestada, et teistmoodi on võimalik. See võiks aidata kaasa mitte ainult rahastamise parenemisele, vaid ka sellele, et organisatsioonid saaksid panna fookuse oma põhitegevuste mõju kasvatamisele.

Kuidas muuta aktiivsust seksikaks?

Rahaasjad ja juhtimine korras, jõudsi-me veelgi suurema väljakutseni – liikmed. Ükskõik kui hästi organisatsioon ka juhitud ja rahastatud ei oleks, lõpuks on vaja kusagilt leida aktiivseid ja võimekaid inimesi, kes oleks valmis panustama tegevustesse.

Loodame, et katsetused teistsuguse rahastusmudeliga saavad ühel hetkel eeskujuks ka teistele Eesti rahastajatele.

Kuigi tudengid on ehk ühiskonna keskmisest veidi aktiivsemad, siis suures plaanis on ka enamik neist pigem passiivsed. On väike hulk igipõliseid aktiviste – endisi õpilasesinduse esimehi, ENTRUMi ja õpilasfirmade vilistlasi, kuid paljud on tulnud ülikooli ainult õppima või veelgi hullem, end kuidagi läbi vedama ja diplomit saama. Seda tehakse, sest Eesti ühiskonnas valitseb jätkuvalt müüt, et edukad inimesed on kõrgharidusega ja ilma selle ta ei ole võimalik hakkama saada.

Seega oleme võtnud ette suure ristiretke ja kuulutame nii kõvasti, kui oskame, et tegelikult loeb tulevikus palju rohkem see, millest sisimas huvitatud ollakse, mille nimel ollakse valmis rohkem tegema, rohkem lugema, rohkem õpingute kõrvalt

ise käsi külge lööma ja praktilisi kogemusi omandama. Olgu see teadusbussiga õpilastele füüsilist tutvustamas käimine, vabatahtlikuna erialakonverentsi korralduses kaasalöömine või tudengiajakirja lugude kirjutamine.

Selleks oleme juba teist sügist võtnud kokku suuremad tudengiorganisatsioonid Tartus, et koos luua selline silmapaistev ja atraktiivne kampaania, mis jõuab palju rohkemate tudengiteni, kui ükski organisatsioon üksikisoleks võimeline jõudma, ning on kõigi eelduste kohaselt ka ligi-tõmbavam. Oleme selleks loonud “Ole rohkem” brändi, mille sõnumiks on see, et õige tudeng mitte ei lürbi Pirogovil õlut ega vea end minimaalse pingutusega kusagilt läbi, vaid püüdleb rohkema poole nii õpingutes kui ka ülejäänud elus. Seda kampaaniat teeme nii, et see jõuab 40–50% kõigist tudengitest, ja anname sellega organisatsioonidele eelise, mida neil kunagi olnud ei ole.

Igaüks saab oma mäe lähemale tuua

Rahastusvooru ei saa loomulikult iga vabaühendus ise luua (kuigi meie näiteks teenime jagatavast rahast osa ettevõtluse kaudu ise), kuid ühendused oma piirkonnas kokku kutsuda ja koos vabatahtlike otsida, ühist kampaaniat teha või kohaliku rahastajaga kriteeriumite üle läbirääkimisi pidada saab igaüks. Meie kogemusest mak-sab kaasa võtta, et alati ei pea ise mäe juurde minema, vahel on täiesti võimalik mägi enda juurde tuua.

SILVIA LOTMAN, ELFi

looduskaitse ekspert ja juhatuse esimees, kirjeldab ühte läbielatud kaasamisjuhtumit, mis ilmestab olukordi, milleks üks kaasatav valmis võiks olla.

Kaasatava õppetunnid Eestimaa Looduse Fondilt

Esitaks natuke probleemist, miks on ELF leidnud, et tuleb osaleda metsaseaduse muutmise protsessis. Metsaseadus määrab raamistiku metsade majandamiseks ja ka selle, kui palju ja milliste reeglite järgi Eestis metsa raiutakse. Raiest (kui palju juurdekasvust ära raiutakse, kui suured raielangid tehakse, kui noori puid on lubatud raiuda jne) sõltub see, kas metsa elupaigana kasutatavad looduslikud liigid saavad Eestis säilida või mitte. Näiteks vajab lendorav pesitsemiseks vanu suurte õõnsustega puid, mitmed putukad ja seened jämedaid surnud puid jne. Kui majandame metsi nii, et selliseid elemente metsas ei säili ja raieringis olev mets ei jõuagi vanaks saada, siis pole vana metsa asukatel Eestis võimalik elada. Metsaseaduse viimaste redaktsioonide analüüs ja metsade raiumise statistika näitab, et metsa raiutakse meil järjest rohkem, ja see ongi olnud seaduse looja eesmärk. ELF näeb aga metsaliikide aina halvenevat käekäiku ja püüab keskkonnaministeeriumi ametnikele selgeks teha, et tegu on probleemiga, mida saab pidurda metsapoliitika muutmisega.

Kaks aastat tagasi asus keskkonnaministeerium metsaseadust muutma. Protsessi algus oli paljulubav: ELFi ja paljudele metsandusorganisatsioonidele saadeti kiri tühja tabeliga, kuhu paluti sisestada ettepanekud seaduse muutmiseks koos põhjendustega. Tegelesime ELFi asjaga põhjalikult ja koostasime hulga ettepanekuid, mis teeksid Eesti metsandust loodussõbralikumaks. Tabeli saatsime

korralikult täidetult ministeeriumi met-saosakonna juhatajale tagasi. Ka teised organisatsioonid esitasid sarnases vormis ettepanekuid ja palju tuli ettevõtjatelt ka ideid raiumise reeglite lõdvendamiseks. Mida keskkonnaministeerium meile seda tabelit saates ei öelnud, oli see, et sarnase tabeli olid ametnikud tegelikult juba täitnud ja mitu plaani (nt raielankide suuren-damine, raievanuste alandamine jne) olid meile teadmata.

Kaasamiskoosolekud kujunesid meie jaoks õudusunenäoks, sest puudus ministeeriumi modereerimine ja protokollimine.

Seaduse muutmise plaanide tutvustamiseks ja saabunud ettepanekute avalikuks aruteluks korraldati sari koosolekuid, samuti justkui hea kaasamise tava järgi. Tegelikult kujunesid kaasamiskoosolekud meie jaoks õudusunenäoks, sest koosolekutel sisuliselt puudus ministeeriumi modereerimine ja protokollimine. Iga koosoleku alguses kuvas ministeeriumi ametnik seinale muudatusettepanekute tabeli ja lasi osalejatel seinale kuvatut piiramatult kommenteerida. Kurioosse näitena kulus üks koosolek näiteks Maaülikooli ettepanekute tabelit arutades,

kus kogu tabel koosnes sõnastuslikest ja vormistuslikest ettepanekutest, ja kuigi tegemist polnud sisuga, lasti osalejatel lõputult jaurata teemal, kas mingit mõtet on seaduses sobivam väljendada ühe või kahe lausega.

Ühelegi koosolekule ei järgnenud protokoll, milles oleks fikseeritud laua ümber olnud inimeste seisukohad. Protsessi lõpuks saatis ministeerium kaasatavatele laiali tabeli, kus oli kirjas, millised ettepanekud võetakse eelnõu koostamisel arvesse ja millised mitte. ELFi väljapakututest oli arvestatud vaid ühe sõnastusliku ettepanekuga.

Eelmise aasta lõpus võttis Riigikogu keskkonnaministeeriumi koostatud eelnõu seadusena vastu. Enne seda menetles seaduse eelnõu Riigikogu keskkonnakomisjon, kes meid ja mõnesid teisi kaasatavaid ka oma koosolekule kutsus. Kuigi keskkonnakomisjoni arutelu oli sisukam ja vähemalt toimus argumenteeritud vestlus, ei viinud Riigikogu sisse ühtegi muudatust, mida me metsaliikide kaitseks seadusesse soovisime.

ELFi kriitika metsaseaduse sisu kohta on lühidalt lahti kirjutatud siin: elfond.ee/et/uudised/26-metsauudis/1625-metsaseadus-ohustab-elustikku

Selle ja teiste kaasamisjuhtumite põhjalikuma analüüsi põhjal kirjutas meie metsaekspert Liis Kuresoo ka järgmise arvamuseartikli: arvamus.postimees.ee/1160140/liis-kuresoo-labiraakija-voi-soojapuhur

Kas lapsed Iraagi põgenikelaagris on väärt vähem tähelepanu kui Ukraina sõjale jalgu jäänud?

KOGEMUS

Kas põgenikul ja põgenikul on vahe?

Eelmisel aastal põgenes oma kodust keskmiselt 32 200 inimest päevas. See teeb umbkaudu ühe Saaremaa jagu inimesi iga päev. Eestisse jõudis neist 97. Mitte päevas, vaid terve aasta peale kokku. **EERO JAANSON** MTÜst Pagulasabi räägib teadlikkusest.

Ometi on Eesti inimeste arvamus põgenikest kaunis kehv. Hiljutisest Saar Polli läbiviidud uuringust selgus, et enamiku Eesti inimeste arvates koormavad pagulased sotsiaalsüsteemi, suurendavad tööpuudust ning et neid on üleüldse liiga palju. Seda kõike vaatamata sellele, et ega päris täpselt osatudki öelda, kes see pagulane õigupoolest on. Tulevad mujalt, järelikult halvad. Kuid mitte kõik ja ühtemoodi.

Üks hirmutavamaid leide uuringus oligi see, et keskmine Eesti inimene mõtleb vägagi rassistlikes terminites. Nii selgus, et Eestisse elama lubatakse üsna hea meelega ameeriklasi ja idaeurooplasi, kuid kindlasti mitte inimesi Lähis-Idast

Üks pagulasest sõber või tuttav oleks väärt rohkem kui kümme sotsiaalkampaaniat.

ja Aafrikast. Pole siis ka imestada, et humanitaarolukord Ukrainas paelub inimesi tunduvalt enam kui veelgi rängemad kriisid Süürias või Lõuna-Sudaanis. Ühed on justkui rohkem inimesed kui teised, väärivad rohkemat kui teised. Kuid nii see olla

ei tohiks: inimõigused on universaalsed, kehtivad ühtviisi nii siin- kui sealpool maakera. Ja kohustus aidata on meil igal juhul, sõltumata abivajaja päritolust.

Paradoksaalsel kombel tuleneb madal teadlikkus ja vähene sallivus suurel määral sellest, et pagulaste, kust iganes nad põgenenud on, väikese arvu tõttu ei ole Eesti inimestel nendega vahetuid kokkupuuteid. Nii ei usutagi, et tegelikult on tegemist väga tööcate ja toredate, ainult et raske elusaatusega inimestega. Üks pagulasest sõber või tuttav oleks väärt rohkem kui kümme sotsiaalkampaaniat.

Samas oleks põgenike otse kriisikoldest Eestisse toomine vaat et kõige ebapopulaarsem lahendus madala teadlikkuse probleemile. Seega tuleb jätkata ikka vanamoodsate meetoditega ühiskonna teavitamiseks: kampaaniad, arutelud, festivalid, kohtumised pagulastega. Ikka samm sammu haaval avatuma ühiskonna poole.

Maris Jõgeva teeb salaja viimaseid ettevalmistusi.

“Aga Merlin, miks sul nii suured silmad on?”

Ester Väljaots võttis kaasa targa näoga vabakuulaja.

Vabakonna suvekooli õppevakas olid muutused

Fotod: Alari Ramm

Tänavune vabakonna suvekool Viinistus õpetas vabaihendusi toime tulema muutustega, millega aeg-ajalt silmitsi seistakse või mis tuleb ise ette võtta, et tegevus uue hingamise saaks. On teada, et muutus algab inimesest. Olgu ühendus suur või väike, muutmiseks peab olema keegi, kes ise sellesse usub. Muutuse juhti suvekoolis koolitatigi: kuidas teha rakendatavaid lubadusi, kuidas mõõta vajadust muutuseks, mis rolli mängib muutuste loomisel kommunikatsioon ja kuidas meeskond muutusega kaasa kutsuda. Lähemalt saab lugeda ja rohkem pilte vaadata www.ngo.ee/suvekool.

Seinal oli avatud anonüümne küsimuste ja vastuste voor neil teemadel, mis kõige enam põletavad. Nagu näiteks “Kuidas lõpetada koosolekud hea tuju- ga?” või “Mida teha lakkamatult platrava kolleegiga, kes segab töötamist?”.

Kiirkohtingud. Merlin Sepp Heateost räägib Kirke Kullale midagi väga toredat.

Marleen Pedjasaar veab kiirkohtinguid, Martin Meitern toetab bassiga.

Andrei ja Mari. Liimets ja Roonemaa. See on nagu teater.